

Araştırma Makalesi

**Asimetrik Karşılıklı Bağımlılık Çerçevesinde Avrupa Birliği-
Rusya Enerji İlişkilerinin Analizi: Ukrayna – Rusya Savaşı'nın
AB Enerji Politikası Üzerindeki Etkisi**

Melih DİNÇER

Serbest Araştırmacı

melihdincerr@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3079-1512

Öz

Bu makalenin amacı asimetrik karşılıklı bağımlılık çerçevesinde Avrupa Birliği ile Rusya arasındaki enerji ilişkilerini analiz etmek ve 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesiyle başlayan savaşın, AB-Rusya enerji ilişkileri üzerindeki etkisini açıklamaktır. Makalede Eurostat verilerinden yararlanılmıştır. AB'nin yeni enerji politikasının detaylı analizi gelecek araştırmalara rehber olabilir ve mevcut akademik literatüre katkı sağlayabilir. Bu makalede AB liderlerinin Avrupa kamuoyunu Rusya'ya bağımlılığı azaltacak yeni enerji stratejisi hakkında ikna etmek ve bu stratejinin haklı gerekçelerini ortaya koymak için üç katmanlı bir yaklaşım benimsediği argüman olarak öne sürülmektedir. Bu üç katmanlı yaklaşım sırasıyla ethos, pathos ve logos kavramlarıyla ifade edilmektedir. Bu yaklaşım Aristoteles'in ikna kuramına dayanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Avrupa birliği, rusya, asimetrik karşılıklı bağımlılık, enerji.

Jel Sınıflandırma Kodları: F5, F55.

**Analysis of European Union-Russia Energy Relations in the Framework of Asymmetrical
Interdependence: The Impact of Ukraine – Russia War on the EU Energy Policy¹**

Abstract

The aim of this article is to analyse the energy relations between the European Union and Russia within framework of asymmetrical interdependence and to explain effect of war, which started with Russia's occupation of Ukraine on February 24, 2022, on EU-Russia energy relations. Eurostat data are used in the article. Detailed analysis of the EU's new energy policy can guide future research and contribute to the existing academic literature. In this article, it is argued that EU leaders adopted a three-layered approach to convince European public opinion about a new energy strategy that will reduce dependency on Russia and to justify this strategy. This three-layered approach is expressed with the concepts of ethos, pathos and logos respectively. This approach is based on Aristotle's theory of persuasion.

Keywords: The European union, russia, asymmetrical interdependence, energy.

JEL Classification Codes: F5, F55.

¹ Extended abstract is presented at the end of the article.

Geliş Tarihi (Received): 28.09.2022 – Kabul Edilme Tarihi (Accepted): 23.05.2023

Atıfta bulunmak için / Cite this paper:

Dinçer, M. (2023). Asimetrik karşılıklı bağımlılık çerçevesinde avrupa birliği-rusya enerji ilişkilerinin analizi: ukrayna-rusya savaşı'nın AB enerji politikası üzerindeki etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 394-433. doi: 10.18074/ckuiibfd.1181369.

1. Giriş

Amerika Birleşik Devletleri'nin liderliğini yaptığı tek kutuplu dünya düzeni çok kutuplu bir hâl almaktadır. BRICS ülkeleri ve özellikle Rusya başta olmak üzere yeni güç merkezleri ortaya çıkmaktadır (Öniş ve Yılmaz, 2016, s.71). Rusya'nın Avrupa'daki jeopolitik dengeyi değiştirmeye çalışması bu durumun açık göstergesidir. Bu makalenin amacı asimetrik karşılıklı bağımlılık çerçevesinde AB ile Rusya arasındaki enerji ilişkilerini analiz etmek ve 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesiyle başlayan savaşın AB tarafından büyük bir güvenlik tehdidi olarak algılandığını ifade ederek, savaşın AB-Rusya enerji ilişkileri üzerindeki etkisini açıklamaktır. Bu konunun seçilmesinin sebebi Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesinden sonra Avrupa siyasetinde yeni gelişmeler olmasıdır. Bu gelişmelerin analizinin akademik literatürdeki mevcut araştırmalara katkı sağlaması beklenmektedir. Savaştan sonra Avrupa siyasetindeki gelişmeler üç ana başlık altında sınıflandırılabilir. Birincisi, Rusya'nın jeopolitik dengeyi kendi lehine değiştirme girişimidir. Rusya Ukrayna'yı işgal ederek Avrupa'daki topraklarını genişletmekte ve yeni ekonomik ve doğal kaynaklara sahip olma fırsatına erişmektedir (Aguinis, Cope ve Martin, 2022, s.1670).

Rusya bu işgalin neticesinde jeopolitik olarak bölgedeki gücünü ve siyasi nüfuzunu artırmaya çalışmaktadır. Özellikle, tarihsel hafızası çok güçlü olan Polonya için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. İkincisi, işgalden sonra AB ile Rusya arasındaki ilişkiler sıfır noktasına inmiştir. Avrupa liderleri Rusya'yı dünya barışı ve Avrupa'nın güvenliği için direkt tehdit olarak tanımlamışlardır. Rusya'yı uluslararası toplumdan izole etmişlerdir (Fontanel, 2022, s.8). İşgalin başlamasının hemen akabinde dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Boris Johnson Rusya Başkanı Vladimir Putin için "*diktatör*" ifadesini kullanmış ve Avrupa'ya savaşı getirdiğini söylemiştir (Gov UK, 2022). Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula Von der Leyen Rusya'nın hedefinin sadece Donbas olmadığını, aslında Avrupa'daki istikrarı ve uluslararası hukuk düzenini hedef aldığını ifade etmiştir (Euronews, 2022). Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel yaptığı basın açıklamasında Rusya'nın Avrupa'nın güvenliğini tehdit ettiğini ifade etmiştir (European Council of the European Union, 2022). Avrupa'da ortaya çıkan yeni gelişmelerin üçüncüsü, AB üyesi ülkelerin Rusya'ya ağır yaptırımlar uygulamasıdır. Rusya'yı kapitalist-liberal ekonomik sistemden izole etmişlerdir. Rus finansal kuruluşları SWIFT sisteminden çıkarılmıştır. Rus oligarkların Avrupa ülkelerinde bulunan mülkleri dondurulmuştur. Başkan Putin ve yakın çevresine ağır ekonomik yaptırımlar uygulanmasına karar verilmiştir (Dinçer, 2022, s.413).

Bu yaklaşıma karşı, Rusya Avrupa'ya ihraç ettiği doğalgazı kesmiştir. Savaşın başlamasının ardından Gazprom, Polonya ve Belarus üzerinden Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine gaz tedarik eden bir ana boru hattını kapatmıştır. Haziran ayında Kuzey Akım 1 üzerinden gönderdiği doğalgazı yüzde 75 oranında azaltmıştır. Bu azaltma günlük akan doğalgazın 170 milyon metreküpten 40 milyon metreküpe

düşmesi anlamına gelmektedir. Rusya Temmuz ayında Kuzey Akım 1 boru hattını bakım sebebiyle 10 gün süreyle kapatmıştır. Kuzey Akım 1 boru hattı 2011 yılında kullanıma girmiştir ve yılda bu hattan Almanya'ya 55 milyar metreküp doğalgaz akmaktadır. Eylül ayının başında ise bu hat üzerinden doğalgaz akışını tamamen durdurmuştur (BBC, 2022).

Durdurmanın gerekçesi olarak, Rusya türbinlerden sızıntı olduğunu öne sürerek bakım yapılması gerektiğini ifade ederken, gaz türbinlerinin üreticisi Siemens Enerji Şirketi sızıntıların türbinlerin çalışmasını doğrudan etkilemediğini ifade etmektedir. AB Rusya'nın enerjiyi siyasal bir koz olarak kullandığını öne sürmektedir. AB üyesi ülkeler Rus doğalgazına ciddi oranda bağımlıdırlar ve kesintilerden şiddetli bir şekilde etkilenmektedirler. Rus doğalgazına en çok bağımlı olan ülkelerden biri olan Almanya, kesintilerden olumsuz etkilenmekte ve bu sebeple önümüzdeki kış kamu binalarında ciddi bir enerji tasarrufu yapmayı planlamaktadır. Böylece enerji harcamalarını yüzde 2 azaltmayı hedeflemektedir (BBC, 2022). AB'deki güncel gelişmeler AB ile Rusya arasındaki enerji ilişkilerini güvenlik bağlamında ele almayı zorunlu kılmaktadır (Kaveshnikov, 2010, s.585).

Savaş ortamında Rusya-AB enerji ilişkilerinin geleceği tartışmalı bir hâle gelmiştir. Rusya AB'nin en önemli enerji tedarikçisidir (Bayou, 2007, s.176). Avrupalı ulusların normal yaşam şartları içinde kullandığı enerjinin ve sanayi için gerekli olan fosil yakıtların büyük bir bölümü Rusya'dan ithal edilmektedir. Bu durum Rusya ile AB arasında asimetrik karşılıklı bağımlılık yaratmaktadır (Khusainov, 2014, s.5; Alkan, 2015, s.215; Can, 2022, s.1). Bu ilişki Avrupalı liderler tarafından bir kırılma olarak görülmektedir. Günümüzdeki savaşın temelleri 2014 yılına kadar uzanmaktadır. 2014 yılında Rusya Kırım'ı ilhak edince AB ile Rusya arasındaki ilişkiler zedelenmiştir. Ancak, günümüzdeki kadar düşük bir seviyeye inmemiştir. Günümüzde, Rusya'nın AB içindeki ülkelerle olan iletişimi ve ilişkileri tamamen kopma noktasındadır. AB'nin yeni enerji stratejisi de işgalin başlamasından kısa bir süre sonra açıklanmıştır.

Yeni strateji AB'yi 2030 yılına kadar Rusya'dan bağımsızlaştırmayı hedeflemektedir. AB, 18 Mayıs günü "*AB'yi Yeniden Güçlendirmek: Rus Fosil Yakıtlarına Bağımlılığı Azaltmak ve Yeşil Dönüşümü Hızlandırmak için Bir Plan*" başlığını taşıyan yeni enerji stratejisini açıklamıştır. Bu stratejiye göre, Rus fosil yakıtlarına bağımlılık ortadan kalkacak ve yenilenebilir enerji kaynakları Avrupa'nın temel enerji kaynağı haline gelecektir (REPowerEU Actions, 2022). Böylece, Rus fosil yakıtlarına olan bağımlılığın azaltılması beklenmektedir (Ulltan ve Saygın, 2022, s.109). Bu gelişmeler ışığında, makalede şu araştırma sorularına cevap aranacaktır: Asimetrik karşılıklı bağımlılık çerçevesinde AB ile Rusya arasında enerji alanında nasıl bir ilişki vardır ve karşılıklı ilişkide ihracat avantajı hangi taraftadır? 24 Şubat 2022 günü başlayan Rusya'nın Ukrayna'yı işgali Rusya ile AB arasındaki enerji ilişkilerini nasıl etkilemiştir? Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden sonra AB'nin yeni enerji politikası nasıl şekillenmiştir? AB liderleri yeni

enerji stratejisini nasıl anlatmışlardır? Bu makalede AB liderlerinin Avrupa kamuoyunu Rusya'ya bağımlılığı azaltacak yeni enerji stratejisi hakkında ikna etmek ve bu stratejinin haklı gerekçelerini ortaya koymak için üç katmanlı bir yaklaşım benimsediği argüman olarak öne sürülmektedir. Bu üç katmanlı yaklaşım sırasıyla ethos, pathos ve logos kavramlarıyla ifade edilmektedir. AB liderlerinin demokrasinin ve özgürlüklerin yanında yer alan sosyal konumu güçlü liderler olması birinci katmanı oluşturmaktadır (ethos). AB liderlerinin insan hakları ihlalleri ve savaşın siviller üzerindeki olumsuz etkilerini dile getirmeleri duygusal olarak kitleleri harekete geçirmeyi amaçlamaktadır ve ikinci katmanı oluşturur (pathos). AB'nin Rusya'ya enerji bağımlılığından kurtulması gerektiğinin neden-sonuç ilişkisine dayandırılarak anlatılması üçüncü katmanı oluşturmaktadır (logos). Bu üç katmanlı yaklaşım Aristoteles'in ikna kuramına dayanmaktadır.

Aristoteles *Retorik* başlıklı kitabında ikna kuramını açıklamıştır. Bu kurama göre, insanlar bir konu hakkında üç faktöre dayanarak ikna edilirler. Birincisi, konuşmacının sosyal konumu ve karakteridir. Bu özellik ethos kavramıyla tanımlanır. Karakteri iyi olan ve sosyal konumu güçlü olan liderler kitleleri ikna edebilirler. İkincisi, konuşmacının duyguları harekete geçirebilme kabiliyetidir. Bu özellik pathos kavramıyla açıklanır. Konuşmacı hitap ettiği kitlenin duygularını açıklamalarıyla harekete geçirebilirse, kendi hedefinin insanlar tarafından desteklenmesini sağlayabilir. Üçüncüsü, neden-sonuç ilişkisi kurabilmektir. Bu özellik logos kavramıyla tanımlanır. Bir konuşmacı dinleyicilerini neden-sonuç ilişkileri kurarak bir konu hakkında mantıklı açıklamalar yapıp ikna edebilir (Aristoteles, 1995, s.38; Charland, 2003, ss.72-73). Bu kuram AB liderlerinin yeni enerji stratejisini anlatma şeklini ortaya koymak için kullanılmıştır.

Makale toplamda beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünden sonra, ikinci bölümde teorik yaklaşım ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, AB ile Rusya arasındaki enerji ilişkileri asimetrik karşılıklı bağımlılık çerçevesinde analiz edilecektir. Dördüncü bölümde Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin AB-Rusya enerji ilişkilerini nasıl etkilediği ele alınacak ve AB'nin yeni enerji stratejisi anlatılacaktır. Sonuç bölümünde, ulaşılan sonuçlar ifade edilecek ve gelecek araştırmalarda potansiyel olarak ele alınabilecek konulara değinilecektir.

2. Literatür Taraması ve Araştırmanın Önemi

Rusya ile AB arasında enerji alanında asimetrik karşılıklı bağımlılık vardır. AB büyük oranda doğal gaz ihtiyacını Rusya'dan yaptığı ithalatla gidermektedir. Almanya başta olmak üzere AB içindeki Hollanda, İtalya, Fransa ve İspanya gibi sanayileşmiş ülkeler Rus enerjisine bağımlıdırlar. AB'nin Rusya'ya enerji alanında bağımlılığı üzerine geniş bir akademik literatür vardır (Harsem ve Claes, 2013, ss.785-786; Krickovic, 2015, s.3; Halser ve Paraschiv, 2022, s.1). 2020 yılında AB kendi enerjisinin yaklaşık olarak yüzde 42'sini üretmiştir. Buna karşı, yüzde 58'ini ithal etmiştir. Aynı yıl, AB'nin beş farklı enerji türüne ihtiyaç duyduğu ve kullandığı görülmektedir. Kullanılan enerji kaynakları petrol ürünleri, doğal gaz,

yenilenebilir enerji, nükleer enerji ve katı fosil yakıtlardan oluşmaktadır (Eurostat, 2021a). 2020 yılında AB'nin petrol ithalatında Rusya'nın payı yüzde 29'dur. Aynı yıl içinde AB'nin toplam doğal gaz ithalatının yüzde 43'ü Rusya'dan yapılmıştır (Eurostat, 2021b). Caroline Kuzemko (2014, s.66) bu bağımlılığın azaltılması için AB'nin çeşitli enerji rotaları oluşturmaya çalıştığını ifade etmektedir. Özellikle, hayata geçemese de, Nabucco hattının Rusya'yı baypas etmek için AB tarafından desteklenmiş bir proje olduğunu söylemektedir (Kuzemko, 2014, s.66). Özlem Ultan ve Didem Saygın (2022, ss.108-109) AB'nin enerji arz kaynaklarını çeşitlendirmeye çalıştığını ifade etmekte ve bu amacın gerçekleştirilmesi için Azerbaycan'ın üretici ülke ve Türkiye'nin geçiş ülkesi olarak baş müttefikler şeklinde önemlerinin arttığını ve Azerbaycan dışındaki diğer Hazar bölgesi ülkelerinin de TANAP projesine dâhil edilerek kaynakların çeşitlendirilmesi gerektiğini açıklamaktadır. AB ile Rusya arasında ekonomik ilişkilerin yanı sıra enerji ticareti önemli bir yer tutmaktadır.

Bu makalede mevcut literatüre katkı sağlamak için güncel gelişmeler ışığında AB'nin yeni enerji politikası asimetrik karşılıklı bağımlılık çerçevesinde analiz edilmektedir. Makalenin önemi güvenlik kaygılarından ötürü AB'nin yeni bir enerji politikası ürettiğini ve Rusya'ya olan bağımlılığından kurtulmak istediğini ortaya koymaktır. Güvenlik kaygısını ortaya çıkaran olay Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesidir. AB liderleri Rusya'ya karşı enerji güvenliğini sağlamak isterken aynı zamanda enerjide dışa bağımlılığın tehlikesini Avrupa kamuoyuna anlatmaktadır. AB Rusya'ya karşı enerji güvenliğini sağlamak istemektedir. Birçok Avrupa ülkesinde savaşın enerji tedarikini etkilediği kamuoyunda tartışılmaktadır. Örneğin, Hollanda hükümetinden yapılan resmi bir açıklamada savaşın ekonomiyi ve enerji politikasını etkilediği açıkça ifade edilmektedir (Government of the Netherlands, 2022a). AB Rusya ile yakın ticari ve enerji ilişkilerine sahip olmasına rağmen, yeni politikalar uygulayarak bağımlılığını azaltmaya çalışmaktadır.

2.1. AB-Rusya Ekonomik İlişkileri

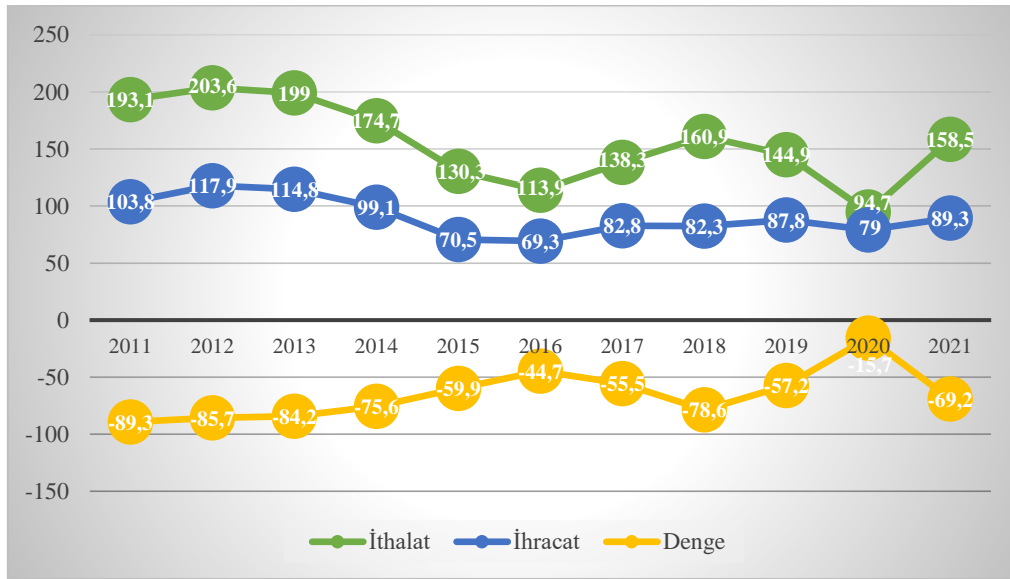
Soğuk Savaş'tan sonra AB ile Rusya arasında yeni iş birliği imkânları doğmuştur. Almanya Şansölyesi Helmut Kohl Rusya'nın AB ile ilişkilerinde nasıl bir rol alması gerektiği konusunda çalışmalar yapan önemli liderlerin başında gelmiştir. Almanya, Rusya'nın AB sistemine entegre olması için 1991 ile 2005 yılları arasında aktif bir dış politika izlemiştir. 1997 yılından itibaren Fransız-Alman-Rus zirveleri düzenlenmiştir. Rusya'nın AB ekonomisinin bir parçası hâline gelmesi için çaba sarf edilmiştir (Rahr, 2007, ss.138-139).

1 Aralık 1997 tarihinde yürürlüğe giren Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması Rusya ile AB arasındaki ekonomik ilişkilerin yasal zeminini oluşturmuştur. Rus yetkililer AB'nin kapsayıcı politikasına olumlu cevap vermişlerdir. Ekim 1999'da Helsinki'de yapılan AB zirvesinde dönemin Başbakanı Vladimir Putin, Rusya ile AB arasında stratejik iş birliğinin geliştirilmesini önermiştir. Putin 2002 yılında AB ile Rusya arasında vizelerin kaldırılmasını teklif etmiştir. Almanya Şansölyesi

Gerhard Schröder ile enerji diyalogunu ve ilişkilerini geliştirmiştir (Rahr, 2007, ss.138-139).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Rusya'nın AB ile ticari ilişkilerinin gelişiminde bu olumlu yaklaşımların önemi yadsınamaz. Vladimir Putin'in Alman liderleriyle olan ikili ilişkileri Rusya ile AB arasında iyi ilişkilerin kurulması için önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir. Rusya ile AB arasında karşılıklı bağımlılık teorisinin öne sürdüğü gibi, askeri gündem dışında ekonomi ve enerji gündemi gibi konular önemli bir yer tutmuştur. Vladimir Putin'in ulus ötesi ilişkileri AB ile Rusya arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine olanak tanımıştır. Özellikle Gazprom şirketinin UEFA ile olan sponsorluk anlaşması Rusya ile AB'yi birbirine yaklaştıran ulus ötesi bir ilişki türü olarak örnek verilebilir. Gazprom, Rus dış politikasının uygulayıcısı olan bir aktördür. Bu ortamda Rusya'nın 2008 yılındaki Gürcistan müdahalesi ilişkileri zedelese de, sıfır noktasına indirmemiştir. 2011 yılında Kuzey Akım 1 boru hattı açılmıştır. Bu hat ile AB-Rusya enerji ilişkileri ve ticareti güçlenmiştir. Rusya'nın 22 Ağustos 2012'de Dünya Ticaret Örgütü'nün 156.üyesi olması liberal kapitalist dünyanın bir parçası olmasını kolaylaştırmıştır (WTO, 2022). 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi bile bu güçlü ilişkileri sıfır noktasına indirmemiştir. Ayrıca, Donetsk bölgesindeki silahlı mücadele çoğu insanı Ukrayna ile Rusya arasındaki anlaşmazlığın kurbanı hâline getirmiştir (Bienvenu, 2019, s.1). Buna rağmen, AB ile Rusya arasındaki ilişkiler tam anlamıyla bitmemiştir.

AB ile Rusya arasında günümüzde güçlü ekonomik ilişkiler vardır. 2019'da Rusya'daki en büyük yatırımcı AB olmuştur. Rusya'daki AB doğrudan yabancı yatırımlarının toplam değeri 311,4 milyar Euro'dur. 2021 yılında AB'nin Rusya ile hizmet ticaretinde ihracatı 24,4 milyar Euro'dur. İthalatıysa 10,1 milyar Euro'dur (European Union, 2022). Hizmet ticaretinin aksine, AB'nin Rusya'ya mal ticaretinde bağımlı olduğu ifade edilebilir. Şekil 1'de görülebildiği gibi, 2011 ile 2021 yılları arasındaki veriler AB'nin Rusya'ya mal ticaretinde bağımlı olduğunu, daha fazla ithalat yaparken daha az ihracat yaptığını göstermektedir. Bu durum Rusya için bir avantaj olarak düşünülebilir ve siyasal bir pazarlık aracı olarak değerlendirilebilir. Örneğin, 2021 yılında AB, Rusya'dan 158,5 milyar Euro değerinde ithalat yapmıştır. İhracatı ise 89,3 milyar Euro'dur. Aşağıdaki şekilde görülebildiği gibi, 2011-2021 dönemi arasında ikili mal ticaretinde AB sürekli olarak açık vermiştir. İkili ilişkilerdeki mal ticaretinde ticaret açığını kapatmaya en çok yaklaşılan dönem 15,7 milyar Euro değerinde ticaret açığıyla 2020 yılı olmuştur (Eurostat, 2022a).

Şekil 1. AB'nin Rusya ile Mal Ticareti, 2011-2021

Kaynak: Eurostat, (2022a). Energy represented 62% of EU imports from Russia.
<https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220307-1> (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2022).

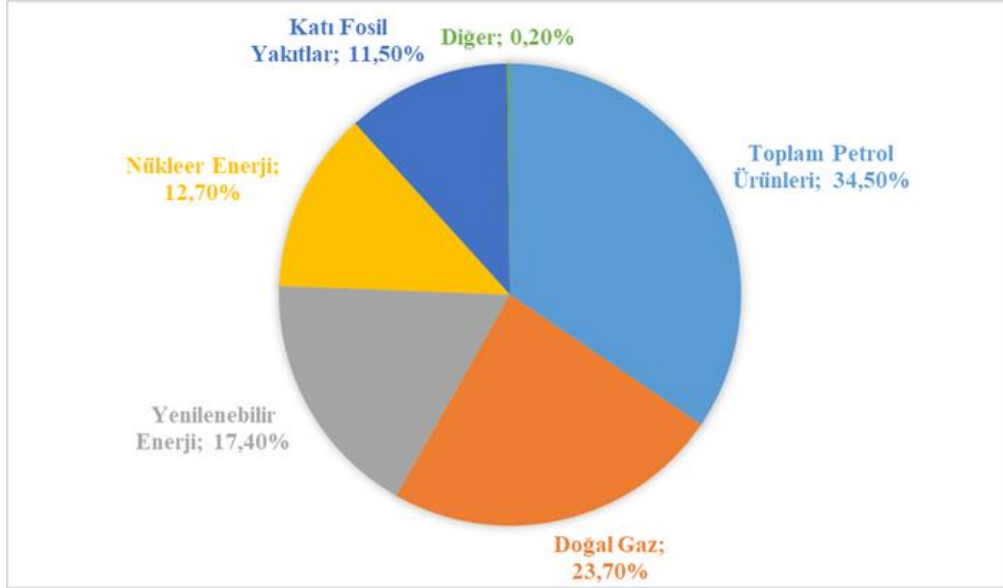
Rusya 2021 yılında AB'nin mal ihracatı için en büyük beşinci partnerken, mal ithalatı için en büyük üçüncü partnerdir. AB üyesi devletler arasında, Almanya 2021 yılında Rusya'dan hem en büyük mal ithalatçısı hem de Rusya'ya en büyük mal ihracatçısı olmuştur. AB'nin Rusya'dan aldığı malların başında doğal gaz ve katı fosil yakıtlardan olan kömür gelmektedir. 2021 yılında AB içinde Rusya'dan en çok mal ithalatı yapan üç ülke sırasıyla Almanya, Hollanda ve Polonya'dır. AB'nin 2021 yılında Rusya'dan yaptığı ithalatının tamamının yüzde 62'sini enerji oluşturmuştur (Eurostat, 2022b). AB'nin enerjide Rusya'ya bağımlı olduğu ifade edilebilir. Bağımlı olan ülkelerin başında da AB'nin sanayi devi olan Almanya gelmektedir. Almanya örneği AB'nin Rusya'ya bağımlılığını güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. 2021 yılında Almanya Rusya'dan 19,4 milyar Euro değerinde ham petrol ve doğal gaz ithal etmiştir. Bu para Almanya'nın 2021 yılında Rusya'dan yaptığı toplam ithalatın yüzde 59'una karşılık gelmektedir. Rusya ayrıca, Almanya'ya çeşitli metaller, kömür ve rafine petrol ürünlerini ihraç etmiştir. Almanya ise Rusya'ya makine-teçhizat, motorlu taşıtlar ve kimya sektörüyle ilgili ürünleri ihraç etmiştir (Statistisches Bundesamt, 2022). Bu ticaret asimetrik karşılıklı bağımlılığa sebep olmaktadır. Rusya ile AB, enerji başta olmak üzere ticari ilişkilerinde karşılıklı bağımlılık içerisindedir (Güneş ve Arslan, 2018, s.39). Ancak, siyasi pazarlık gücü Rusya'ya aittir, çünkü hem ithalat-ihracat verilerinde ihraç eden taraf olduğu görülmektedir hem de enerjiyi AB'ye tedarik eden taraftır. Enerji, Almanya gibi AB üyesi devletlerin sanayi üretimi için hayati öneme sahiptir. Hizmet ticaretinde ihraç eden taraf AB olsa bile, hizmet ticaretinin hacminin mal

ticaretine oranla çok küçük olması ve petrol, doğal gaz ve kömür gibi sanayi için hayati öneme sahip olan malların alım-satımı kadar büyük bir önem taşımaması AB'ye Rusya'ya karşı avantaj sağlamamaktadır.

2.2. AB'nin Enerjide Rusya'ya Asimetrik Bağımlılığı

AB'nin enerji ihtiyacı, birlik içerisinde üretilen ve birlik dışından ithal edilen enerji kaynaklarından sağlanmaktadır. 2020 yılında AB kendi enerjisinin yaklaşık olarak yüzde 42'sini üretmiştir. Buna karşı, yüzde 58'ini ithal etmiştir. Aynı yıl, AB'nin beş farklı enerji türüne ihtiyaç duyduğu ve kullandığı görülmektedir. Kullanılan enerji kaynakları petrol ürünleri, doğal gaz, yenilenebilir enerji, nükleer enerji ve katı fosil yakıtlardan oluşmaktadır (Eurostat, 2021a).

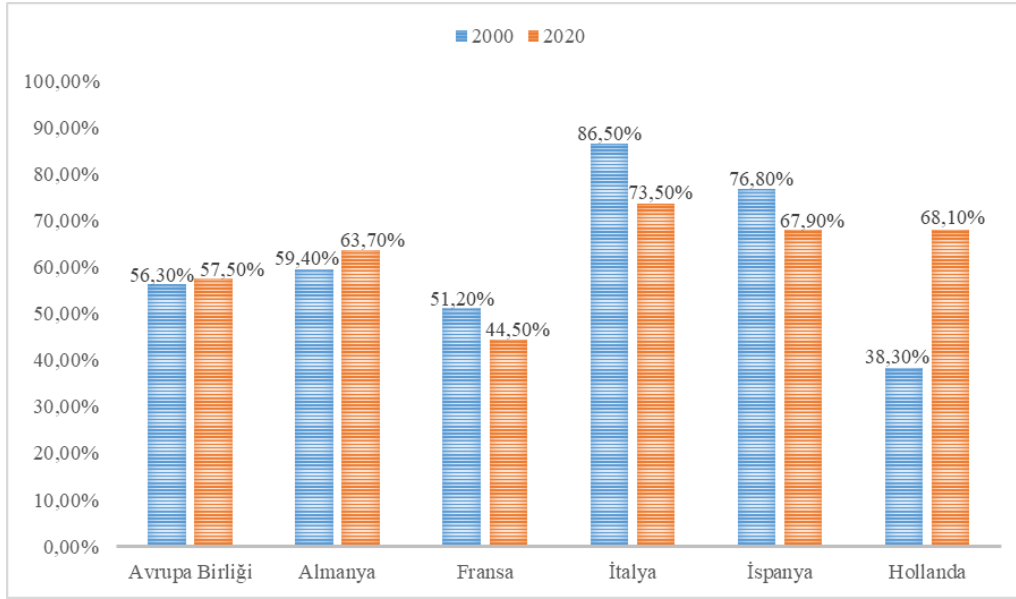
Şekil 2'de 2020 yılında AB'nin enerji kullanımı görülmektedir. Buna göre, yüzde 34,5 ile en çok petrol ürünlerinin kullanıldığı görülmektedir. Yüzde 23,7 ile ikinci sırada doğal gaz gelmektedir. Üçüncü sırada yüzde 17,4 ile yenilenebilir enerji gelmektedir. Dördüncü sırada yüzde 12,7 ile nükleer enerji bulunmaktadır. Beşinci sırada yüzde 11,5 ile katı fosil yakıtlar gelmektedir. Kalan kısım diğer kalemlerden harcanmaktadır. Bu grafiğe bakıldığında petrol ürünlerinin ve doğal gazın kullanımının bir hayli yüksek olduğu görülmektedir. Katı fosil yakıtların kullanımı AB'nin yeşil enerjiye geçişini ciddi anlamda zorlaştırmaktadır. Özellikle doğal gaz konusunda AB'nin Rusya'ya bağımlılığı bu kullanımı daha problematik bir hâle dönüştürmektedir. Dış politikada Rusya'nın enerjiyi bir araç olarak kullanması AB ile arasında sorunlara sebep olmuştur. Kent Üniversitesi'nden Dr. Tom Casier (2011, s. 536) Rusya Federasyonu'nun AB için bir güvenlik tehdidine dönüştüğünü ifade etmektedir. Casier (2011, s. 536) enerji bağımlılığı meselesinin BBC başta olmak üzere Avrupa televizyonlarında bile yer aldığını ve kamuoyu tartışmalarının merkezine oturduğunu söylemektedir. Rusya-Ukrayna Savaşı'nda bu sorun kuvvetli bir şekilde tekrardan gündeme gelmiştir. AB liderleri yüksek perdeden ve tek ses olarak Rusya'ya karşı eleştirel bir tavır benimserken, dış politikada Rusya'dan bağımsız olmak temel hedef hâline gelmiştir.

Şekil 2. AB'nin Enerji Kullanımı – 2020

Kaynak: Eurostat, (2021a). Where does our energy come from?
<https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2a.html> (Erişim Tarihi: 2 Ağustos 2022).

Şekil 3'e bakıldığı zaman, AB'nin bir bütün olarak ve ayrı ayrı beş büyük ekonomisinin enerji bağımlılığının yüksek olduğu net bir şekilde görülebilir. Şekil 3'te 2000 ile 2020 yılları arasında bir karşılaştırma yapılmaktadır. AB 2000 yılında yüzde 56,3 oranında enerjide dışa bağımlıyken, 2020 yılında bu oran yüzde 57,5'e yükselmiştir. AB'nin en büyük ekonomisi olan Almanya 2000 yılında yüzde 59,4 oranında enerjide dışarıya bağımlıyken, bu oran 2020 yılında yüzde 63,7'ye yükselmiştir. Fransa, İtalya ve İspanya gibi ekonomik açıdan önemli ülkelerde bahsi geçen dönemde küçük oranlarda düşüşler görülse de, Hollanda'nın dışa bağımlılığının arttığı görülebilir. Hollanda 2000 yılında yüzde 38,3 oranında enerjide dışa bağımlıyken, bu oran 2020'de yüzde 68,1'e çıkmıştır. 2020 yılında en düşük bağımlılık Fransa için yüzde 44,5'lik oranla ölçülmesine rağmen, bu oranın bile bir ülkenin enerjide dışa bağımlılığı açısından yüksek olduğu ifade edilebilir (Eurostat, 2021b). 2020 yılındaki verilere bakıldığında AB'nin ve beş büyük ekonomisinin enerji bağımlılık oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu grafik AB ekonomisinin büyük oranda enerjide dışa bağımlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum bir kırılganlık olarak değerlendirilmelidir.

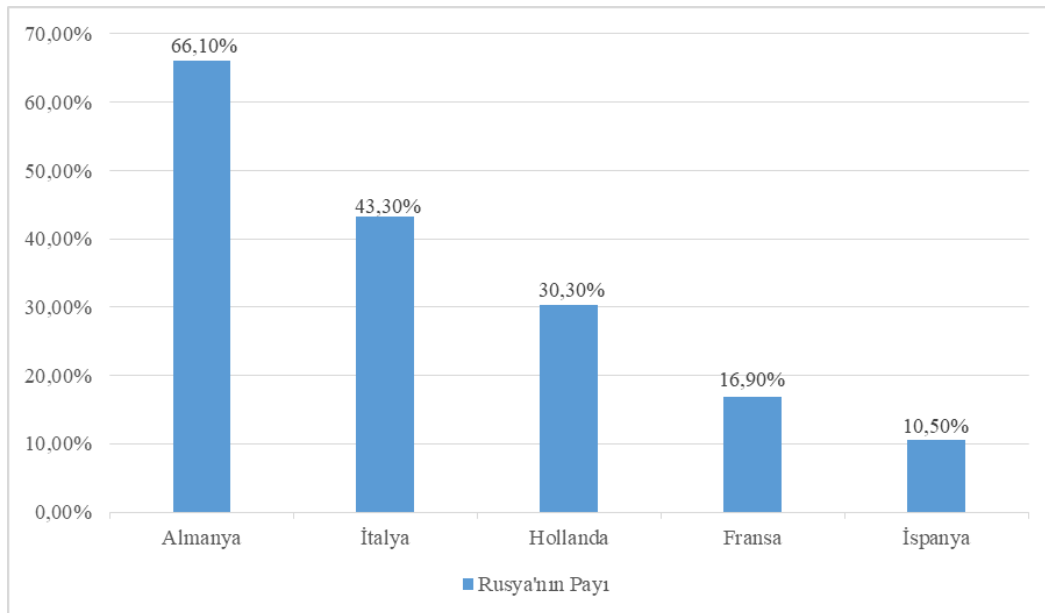
Şekil 3. AB ve Beş Büyük Ekonomisinin Toplam Enerji Bağımlılık Oranı

Kaynak: Eurostat, (2021b). From where do we import energy?
<https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html> (Erişim Tarihi: 2 Ağustos 2022).

AB enerjide Rusya'ya bağımlıdır. Rusya AB'nin doğal gaz, ham petrol ve katı fosil yakıtlar açısından ana tedarikçisidir. 2020 yılında AB Rusya'dan yüzde 29 oranında ham petrol ithal etmiştir. Aynı yıl, Amerika Birleşik Devletleri'nden yüzde 9 oranında ham petrol ithal edilirken, Norveç'ten yüzde 8, Suudi Arabistan ve Birleşik Krallık her ikisinden de yüzde 7, Kazakistan ve Nijerya'dan ise yüzde 6 oranında ham petrol ithal etmiştir. Aynı yıl içinde AB'nin toplam doğal gaz ithalatının yüzde 43'ü Rusya'dan yapılmıştır. İthalatın yüzde 21'i Norveç'ten ve yüzde 8'i Cezayir'den yapılırken, Katar'dan yüzde 5'i gelmiştir. Çoğunluğunu kömür oluşturmak üzere katı fosil yakıtların yarısından fazlası Rusya'dan alınmıştır. 2020 yılında Rusya'dan yüzde 54 oranında katı fosil yakıt ithalatı yapılmıştır. Aynı yıl içinde katı fosil yakıtların yüzde 16'sı Amerika Birleşik Devletleri'nden alınırken, yüzde 14'ü Avustralya'dan ithal edilmiştir (Eurostat, 2021b). 2021 yılında AB'nin Rusya'dan yaptığı toplam ithalatın yüzde 62'sini enerji oluşturmuştur. Bu ithalatın parasal değeri 99 milyar Euro'dur (Eurostat, 2022a).

Şekil 4'te AB'nin beş büyük ekonomisinin 2020 yılındaki toplam doğal gaz ithalatında Rusya'nın payı gösterilmektedir. Yüzde 66,1'lik oranla Rusya en büyük doğal gaz payına Almanya'da sahiptir. Alman sanayisi büyük oranda Rus doğal gazına bağımlıdır. Almanya'nın AB'nin en önemli sanayisine sahip olduğu

düşünüldüğünde, AB sanayisinin Rusya'nın enerji kaynaklarına bağımlı olduğu ifade edilebilir. 18 Mayıs 2022 tarihinde Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen yaptığı basın açıklamasında bu bağımlılığı çok açık bir şekilde ifade etmiştir. Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini Putin'in savaşı olarak nitelendirmiş ve AB'nin Rusya'ya enerji alanında bağımlı olduğunu söylemiştir (European Commission, 2022a). Diğer ülkelere bakıldığında Almanya kadar olmasa da önemli sayılabilecek boyutta bağımlılık olduğu ifade edilebilir. İtalya'nın toplam doğal gaz ithalatında Rusya'nın payı yüzde 43,3'tür. Hollanda'da yüzde 30,3 Fransa'da yüzde 16,9 ve İspanya'da yüzde 10,5'tir. AB'nin beş büyük ekonomisinin doğal gaz ithalatında Rusya'nın payı önemli bir boyuttadır ve bu durum Rusya'ya açıkça siyasi konularda pazarlık gücü sağlayabilir. AB'nin sanayisinin büyük bir bölümünün Rus doğal gazına bağımlı olduğu ortadadır.

Şekil 4. AB'nin Beş Büyük Ekonomisinin Toplam Doğal Gaz İthalatında Rusya'nın Payı – 2020

Kaynak: Yazar tarafından Eurostat verilerinden derlenmiştir. Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy_trade/entrade.html?lang=en&lang=en &lang=en (Erişim Tarihi: 2 Ağustos 2022).

Özellikle sanayisi çok gelişmiş olan Almanya başta olmak üzere İtalya, Fransa ve Hollanda gibi ülkelerin doğal gaz ithalatında Rusya'nın payı yüksektir. Bu durum Avrupa'nın önde gelen sanayi ülkelerini direkt olarak Rusya ile asimetrik karşılıklı bağımlılık içerisine sokmaktadır. AB, doğal gazda kırılgan bir yapıya sahiptir. Rusya'nın da AB'ye yönelik enerji politikası önem kazanmaktadır. Rusya'nın enerji politikasının en önemli ayağını AB pazarlarına yaptığı doğal gaz ihracatı oluşturmaktadır.

Şekil 5: Rusya'dan AB Ülkelerine Giden Boru Hatları

Kaynak: DW, Gazprom cuts supplies to Poland, Bulgaria, <https://www.dw.com/en/russia-gazprom-halts-gas-supplies-to-poland-bulgaria/a-61602038> (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023).

Yukarıda Şekil 5'te görüldüğü gibi, Rusya'dan AB'ye doğal gaz gelmesi için ana boru hatları vardır. Bunlar stratejik öneme sahip hatlardır. Türk Akım hattı, Kuzey Akım 1 ve 2 hatları Türk medyasında daha çok bilinse de, Yamal ve Soyuz hatları da önem arz etmektedir. Bu hatlar Rusya'ya ciddi bir stratejik avantaj sağlamaktadır. Rusya gaz akışını istediği zaman kesme avantajına sahip olduğu için AB'nin enerji bağımlılığını siyasal bir koza çevirebilmektedir. Rusya Federasyonu'nun coğrafi ve doğal kaynak avantajı dış politikada Başkan Putin'in elini güçlendirmektedir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada AB ile Rusya arasındaki enerji ilişkilerinin asimetrik bir karşılıklı bağımlılık yarattığı ifade edilmektedir. Özellikle, birliğin doğal gaz ithalatında Rusya önemli bir yere sahiptir (Semercioğlu, 2016, s.188). Metodolojik açıdan, makalenin sağlam temellere dayanması için Eurostat kuruluşunun verileri ve açıklayıcı grafiklerinden yararlanılmıştır. Çalışmada iki aşamalı bir yaklaşım benimsenmiştir: Betimlemek ve neden-sonuç ilişkisi kurmak. Birinci aşamada, mevcut siyasal durum betimlenmiştir. AB'nin Rusya'ya enerji alanında bağımlı olduğu literatür taraması bölümünde anlatılmıştır. Bu yaklaşım asimetrik karşılıklı bağımlılık yaklaşımıyla bilimsel bir temele oturtulmuştur. İkinci aşamada, neden-sonuç ilişkisi kurulmuştur. Bu aşama, çalışmada AB'nin yeni enerji politikasının anlatıldığı bölümde gerçekleştirilmiştir. AB'nin yeni enerji politikasının sebebi olarak Rusya'nın agresif dış politikası ve buna bağlı olarak ortaya çıkan enerji güvenliği tehdidi ifade edilmiştir.

Bu makalede AB liderlerinin Avrupa kamuoyunu Rusya'ya bağımlılığı azaltacak yeni enerji stratejisi hakkında ikna etmek ve bu stratejinin haklı gerekçelerini ortaya koymak için üç katmanlı bir yaklaşım benimsediği argüman olarak öne sürülmektedir. Bu üç katmanlı yaklaşım ethos, pathos ve logos kavramlarıyla açıklanmaktadır. Bu kavramsallaştırma Aristoteles tarafından *Retorik* başlıklı kitabında ikna kuramı olarak öne sürülmüştür. Ethos kavramı kişinin sosyal konumu ve karakterini ifade eder. Konuşmacı iyi bir karaktere ve güçlü bir sosyal konuma sahipse dinleyicileri daha kolay ikna edebilir. Pathos kavramı dinleyicilerin duygularını harekete geçirmeyi ifade eder. Konuşmacı eğer dinleyicilerin duygularına hitap edebilirse onları daha kolay ikna edebilir. Son olarak, logos kavramı neden-sonuç ilişkisi kurmak anlamına gelir. Hatip dinleyicilerini ikna etmek için mantıklı ve rasyonel argümanlar ileri sürerek tezlerini neden-sonuç ilişkisi kurarak ifade ederse ikna kabiliyeti artar (Aristoteles, 1995, s.38; Charland, 2003, ss.72-73). Bu yaklaşım AB liderlerinin Rusya'ya karşı politikalarını açıklayabilme kapasitesine sahiptir. Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan itibaren AB liderleri Vladimir Putin liderliğindeki Rusya'yı izole etmek ve enerji bağımlılığını sonlandırmak için bu üç katmanlı yaklaşımı benimsemektedir.

4. Teorik Yaklaşım: Karşılıklı Bağımlılık Teorisi

Karşılıklı bağımlılık teorisi Robert Keohane ve Joseph Nye tarafından 1977 yılında yayınlanan *Güç ve Karşılıklı Bağımlılık: Dünya Siyaseti Değişimde* başlığını taşıyan kitapla geliştirilmiştir (Kakışım, 2019, s.70). Teoriyi geliştiren yazarlar bu konuda birçok eser yayınlamışlardır (Keohane ve Nye, 1973, s.158; Keohane ve Nye, 1987, s.725; Nye, 2020, s.7). Karşılıklı bağımlılık teorisi, realizm gibi ana akım teorilerin aksine devletlerin arasındaki karşılıklı bağımlılığın dış politikada askeri gücün önemini azaltacağını, çevre ve ekonomi gibi askeri güvenlik dışındaki konuların siyasal elitlerin gündemini oluşturacağını öne sürmektedir. Uluslararası ilişkilerde işbirliği ve bağımlılık üzerine önemli bir yaklaşımdır (Yıldız, 2014, s.156). Bu teori klasik realist yaklaşıma karşı ciddi bir meydan okumadır (Hussain, Hussain ve Qambari, 2020, s.148). Kal Holsti (1978, s.513) karşılıklı bağımlılığın sanayileşmiş ülkeler arasındaki ilişkilerde yaygın görülen temel bir özellik olduğunu ifade etmektedir. Bu bölümde karşılıklı bağımlılık teorisi detaylı bir şekilde anlatılacaktır.

4.1. Güç ve Asimetrik Karşılıklı Bağımlılık

Asimetrik karşılıklı bağımlılık aktöre güç² veren bir siyasal durum olarak tanımlanmaktadır. Asimetrik karşılıklı bağımlılık, karşılıklı bağımlılık teorisi

² Güç, başkalarına normalde yapmayacakları şeyleri yaptırabilme becerisi olarak tanımlanır. Joseph Nye (2008, s.94) güç kavramını istenilen sonuçları elde etmek için başkalarını etkileme kabiliyeti olarak tanımlar. Realizm, liberalizm, neo-liberalizm ve neo-realizm gibi ana akım uluslararası ilişkiler teorilerinde gücün bileşenleri içerisinde ekonomi, askeri kapasite ve nüfus bulunur (Nye, 2021, s.3). Geleneksel uluslararası ilişkiler teorilerinde güç dengesi, güç, güvenlik ikilemi ve ulusal çıkar gibi kavramlar yaygın bir şekilde kullanılır (Carr, 1946, s.109; Morgenthau, 1948, s.13; Herz, 2003, ss.411-416). Özellikle askeri güç çok büyük önem taşır.

içerisinde açıklanan bir yaklaşımdır. Asimetrik karşılıklı bağımlılık güç kaynakları üzerinde kontrol kurma veya sonuçları etkileme kapasitesi olarak tanımlanır. İki taraflı bir ilişkide daha az bağımlı olan aktör siyasal açıdan daha büyük bir güce sahiptir, çünkü ilişkideki değişikliklerden daha çok bağımlı olan aktöre oranla daha az etkilenir. Gücün karşılıklı bağımlılıktaki rolünü anlayabilmek için, iki kavramın iyi anlaşılması gereklidir: hassasiyet ve kırılabilirlik (Ulltan ve Saygın, 2022, s.94). Hassasiyet değişikliklere karşı bir ülkede oluşan duyarlılığın derecesidir. Bir ülkenin politika değişikliğinin başka bir ülkeyi nasıl etkilediği ve ne tür maliyetlerle karşı karşıya bıraktığını anlamak için kullanılan bir kavramdır. Hassasiyet karşılıklı bağımlılığında, değişikliklerin devletleri ve toplumları ne tür maliyetlerle karşı karşıya bıraktığı analiz edilir. Hassasiyet karşılıklı bağımlılığında Amerika Birleşik Devletleri'nin, Japonya'nın ve Batı Avrupa'nın sırasıyla 1971, 1973-1974 ve 1975 yıllarında petrol fiyatlarının artışından etkilenmesi örnek verilebilir (Pulat, 2017, s.100). Bu ekonomilerin hassasiyeti ithal ettikleri petrolün miktarından ve fiyatından kaynaklanmaktaydı. ABD Japonya'ya oranla petroldeki fiyat artışlarına karşı daha az hassastı. Bunun sebebi petrol ihtiyacının küçük bir kısmını ithalattan sağlamasıydı (Keohane ve Nye, 2012, ss.9-10). Buna benzer şekilde, günümüzde AB'nin Rus enerjisine bağımlı olması hassasiyetini artırmaktadır.

İki devlet arasında asimetrik karşılıklı bağımlılık olması durumunda, bu ilişki türü sadece dış politikayı etkilememektedir aynı zamanda, ilişkide avantajlı ve güçlü olan tarafın bağımlı olan tarafa karşı iç politikada etkisini artırması girişimlerini yapmasına sebep olmaktadır. Aydın-Düzgit, Balta ve O'Donohue (2020, s.9) bu durumu Rusya'nın Türk iç politikasına etkisi üzerinden değerlendirmektedir. Rusya Türkiye'ye karşı ticarete ve enerjide asimetrik üstünlüğe sahip olduğu için kriz zamanlarında Türk iç politikasını etkilemeye dönük girişimler yapmaktadır. Türkiye-Rusya arasındaki uçak düşürme krizinde, Başkan Vladimir Putin devlet destekli RT (Russia Today) ve Sputnik kuruluşlarını kullanarak Başkan Erdoğan ve yakınlarının IŞİD ile ilişkisi olduğuna dair agresif bir propaganda söylemini yaymıştır. Bu söylem ile Türk kamuoyunda siyasi bir skandal yaratmayı hedeflemiştir. Ekonomik ilişkileri ve enerjideki ihracat avantajını kullanarak Türk iç politikası üzerinde etki kurmaya çalışmıştır. Türkiye'yi istediği düzleme çekerek dış politikada etkisi altına almak istemiştir (Aydın-Düzgit, Balta ve O'Donohue, 2020, s.10). Türkiye Cumhuriyeti'ni bu şekilde dünyanın gözünde illegal yapılarla işbirliği içinde göstermek istemiştir. Bu durum açıkça asimetrik karşılıklı

Ayrıca, neo-realizm gibi sistemik teoriler, anarşik uluslararası sistemi devletlerin gücünü ve politikalarını etkileyen bir faktör olarak ele alırlar. Devletler arasındaki güç dağılımına bakarlar. Güç kavramı literatürde sert güç, yumuşak güç, ekonomik güç ve akıllı güç olmak üzere dört sınıfa ayrılır. Ekonomik güç, paranın ve başka birtakım değişim araçlarının kullanımıyla istenilen sonuçların elde edilmesini sağlar. Sert güç, silahlı gücün ve ordunun kullanılmasıyla hedeflere ulaşmayı sağlar. Ayrıca, zorlayıcı diplomasi uygulanan yöntemler arasındadır (Wilson III, 2008, s.114). Yumuşak güç, cazibe faktöründen meydana gelir ve bunun kullanılmasıyla istenilen sonuçların elde edilmesidir (Nye, 2004, s.31). Cazibeyi sağlayan bileşenler çok çeşitli olabilir. Joseph Nye (2004, s.11) cazibeye dayanan yumuşak gücün kaynaklarını dış politika, siyasal değerler ve kültür olarak tanımlamıştır. Akıllı güç ise yumuşak güç ve sert gücün birlikte meydana getirdiği bir güç tipi olarak tanımlanabilir (Wilson III, 2008, s.115). Akıllı gücü yüksek devletler hem yumuşak güç kapasitesi hem de sert güç kabiliyetleri olan ülkelerdir.

bağımlılığın güçlü olan tarafa manipülasyon yapma ve etkileme kabiliyeti sağladığını ortaya koymaktadır. Türk iç politikasına benzer şekilde Amerika Birleşik Devletleri nüfuz etmeye çalışmakta ve askeri sanayiden ekonomiye kadar birçok alanda avantajını bir kaldıraç gibi kullanmaya çalışmaktadır.

Karşılıklı bağımlılık sosyal, siyasal veya ekonomik faktörlere bağlı olabilir. Günümüzde, internet teknolojisinin tüm dünyaya yayılması ve insanlar arasındaki iletişimin sınırları aşması neticesinde, sosyal, siyasal ve ekonomik olayların etkileri küresel boyutlara ulaşmıştır (Poyraz ve Dinçer, 2016, s.36). Gelişmiş iletişim teknolojisi hassasiyet karşılıklı bağımlılığının artmasına katkı sağlamıştır. Birbirleriyle iletişim hâlinde olan gruplar dünyada çevre sorunları üzerine gösteriler düzenlemektedir, çünkü günümüzde insanlık küresel ısınma gibi ortak sorunlarla uğraşmakta ve birçok uluslararası örgüt çevre sorunlarına karşı mücadele etmektedir. Küreselleşmenin en önemli sonuçlarından birisi sınırlar ötesi iletişim ve toplumsal bağlar kurabilme imkânıdır (Keohane ve Nye, 2012, s.11).

Karşılıklı bağımlılık teorisinde sadece hassasiyet kavramının kullanılması analiz yapmak için yeterli değildir. Buna ek olarak, kırılabilirlik kavramının da ele alınması gerekir. Kırılabilirlik, ikili ilişkide bir ülkenin zayıflığını gösterir. Kırılabilirlik bir ürün ve kaynağa bağımlı olma ve bunu dışarıdan almak şeklinde tanımlanabilir. Kırılabilirlik kavramını bir örnekle anlatmak anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Petrol ihtiyacının yüzde 35'ini ithal eden iki ülke olduğu varsayıldığında, bu iki ülkenin fiyat artışlarından aynı oranda etkileneneceği bir iddia olarak öne sürülebilir. Ancak, iki ülkeden birinin ithalat yerine, yerel kaynaklara yönelerek petrol ihtiyacını karşılama imkânına sahip olması ve diğer ülkenin bu imkânı sahip olmaması hâlinde, imkânı sahip olmayan ikinci ülkenin birinciye oranla daha kırılabilir olduğu söylenebilir (Keohane ve Nye, 2012, s.11).

Örneğin, sanayileşmiş Batılı ülkelerin Rus doğal gazına ve Ortadoğu petrollerine bağımlı olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak, bu sanayileşmiş Batılı ülkeler içinde Amerika Birleşik Devletleri doğal kaynaklarına dayalı üretim yaparak petrol ihtiyacını karşılayabilmektedir. Almanya ve Fransa gibi ülkelerin bu tip bir avantajı yoktur. Birleşik Devletler Enerji Bilgi Yönetim İdaresi'nin verilerine göre, ABD 2021 yılında günlük 18,8 milyon varil petrol üretimiyle dünyadaki toplam petrol üretiminin yüzde 20'sini oluşturarak en büyük üretici olmuştur. Aynı listede Suudi Arabistan günlük 10,8 milyon varil petrol üretimiyle ikinci ve Rusya 10,7 milyon varil petrol üretimiyle üçüncü sırada yer almıştır (U.S. Energy Information Administration, 2022). ABD'nin aynı zamanda çok büyük bir petrol tüketicisi olduğu bilinmektedir. Tüketiminin önemli bir bölümünü kendi üretiminden karşılaması dışa bağımlılığını azaltmaktadır. Buna karşın, Batı Avrupa ülkelerinin böyle bir avantajı yoktur. AB'nin en önemli sanayilerinin başında gelen Almanya petrol ve doğal gaz tüketiminde dış kaynaklara bağımlıdır. Bu örnekte görüldüğü üzere, ABD ve Almanya petrol üretimiyle ilgili politika değişikliklerinden etkilenen hassas karşılıklı bağımlılığı olan ülkeler olsalar da, ABD'nin kırılabilirliği

Almanya'ya göre daha azdır, çünkü kendi yerel kaynaklarıyla ihtiyacının bir bölümünü karşılayabilmektedir. Bu durum siyasal olarak ABD'nin hassasiyetini azaltmaktadır (Keohane ve Nye, 2012, s.11). Özetle, hassasiyet dışa bağımlılıktan ötürü başka ülkelerden ve aktörlerden doğan politikalardan etkilenmek şeklinde tanımlanabilirken, kırılabilirlik bir ürün veya kaynak grubuna bağımlı olmak ve bunu ithal etmek anlamına gelmektedir.

Bir ürün veya ürün grubunun yüksek oranda ithalatı kırılabilirlik olarak ifade edilir. İthalatı yapan ülke ilgili ürün grubunda ihracatçı ülkeye bağımlı kabul edilir (Keohane ve Nye, 2012, s.13). Örneğin, enerji konusunda AB'nin Rusya'ya bağımlı olduğu ortadadır. 2021 yılında, AB'nin Rusya'dan toplam yaptığı ithalatının yüzde 62'sini enerji oluşturmuştur. Bu ithalatın parasal karşılığı 99 milyar Euro'dur (Eurostat, 2022a). Bu durum AB'nin enerji alanında kırılabilir ve Rusya'ya bağımlı olduğunu göstermektedir. Kırılabilirlik, asimetrik karşılıklı bağımlılığa yol açar. Böyle bir ikili ilişkide ithalatçı taraf diğerine oranla karşılıklı ticaretten elde ettiği ürün veya ürün gruplarına daha çok bağımlıdır. Asimetrik karşılıklı bağımlılık aktörler arasında bir güç ilişkisi olarak görülebilir (Keohane ve Nye, 2012, ss.15-16).

4.2. Karşılıklı Bağımlılığın Özellikleri

Bağımlılık ilişkisi devletlerin kırılabilirlik ve hassasiyetlerini ortaya çıkarmaktadır (Simionov ve Pascariu, 2017, ss.121-122). Karşılıklı bağımlılık teorisinin üç temel özelliği vardır. Çoklu kanallar toplumları birbirine bağlamaktadır. Bu kanallar hükümetleri yöneten siyasal elitlerin arasındaki resmi olmayan bağları ve iletişimi, hükümet dışı kuruluşları yöneten elitlerin arasındaki resmi olmayan iletişim ve bağları ve çokuluslu banka veya şirketler gibi ulus ötesi kuruluşları içermektedir (Keohane ve Nye, 2012, s.20).

Bu kanallar genel olarak devletlerarası, hükümetler arası ve ulus ötesi ilişkiler olarak tanımlanabilirler. Devletlerarası ilişkiler uluslararası ilişkilerdeki realist yazarların tanımladığı normal iletişim kanallarıdır. Hükümetler arası ilişkiler devletlerin dış politikada aktör olarak ele alındığı realist yaklaşıma hükümetleri bir alt seviye olarak eklemektedir. Ulus ötesi ilişkiler realistlerin uluslararası ilişkilerdeki devleti merkeze alan anlayışına karşı devlet dışı aktörleri sürece eklemektedir (Keohane ve Nye, 2012, s.20).

Devletlerarası ilişkilerin gündemi tutarlı bir hiyerarşi altında sınıflandırılmayan çok sayıda farklı konuyu içermektedir. Buna meseleler arasında hiyerarşinin yokluğu prensibi denilebilir. Bu prensip askeri güvenliğin sürekli bir şekilde gündemi işgal etmemesi anlamına gelir. Ulusal politikada birçok mesele ele alınmaktadır ve artık ulusal politika ile dış politika arasında sınır belirsizleşmektedir. Devletin iç ve dış politikasına ait olan konular artık birbirinden farklı bakanlıklar tarafından ele alınmaktadır. Dışişleriyle sadece dışişleri bakanlığı ilgilenmemektedir. Dışişleri bakanlığının dışındaki bakanlık ve kurumların da yabancı temsilcilerle ilişkileri

vardır (Keohane ve Nye, 2012, s.20). Bu kritere AB ile Rusya arasındaki enerji ilişkileri örnek olarak verilebilir. AB için Rusya'ya olan enerji bağımlılığı en az askeri güvenlik kadar önemle ele alınan bir konudur. Benzer şekilde, Rusya AB'nin kendisine olan enerji bağımlılığını kendi politikalarına bir kaldıraç olması için kullanmaktadır.

Eğer karşılıklı bağımlılık varsa, hükümetler başka hükümetlere karşı askeri güç kullanmazlar. Bu durum aynı bölgede veya farklı bölgede bulunan hükümetler arasında geçerli olabilir. Askeri güç bir ittifak içinde bulunan üyeler arasındaki ekonomik sorunların çözümü için uygun olmasa da, bloğun başka rakip bir yapı veya blokla olan siyasal ve askeri ilişkilerinde önemli olabilir (Gürkaynak ve Yalçınar, 2009, s.79). Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra AB ile Rusya arasında yakın ilişkiler kurulmuştur. Bu ilişkilerin ana odak noktasını Rusya'dan AB'ye yapılan enerji tedariki oluşturmuştur. Direkt olarak bir AB üyesi ülkeyle Rusya arasında herhangi bir askeri çatışma olmamıştır. Ancak Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesi Avrupalı politikacılar arasında güvenlik kaygılarının doğmasına sebep olmuştur. Resmi olarak Ukrayna NATO ve AB üyesi değildir. Bu sebeple Rusya ile savaşında bu grupların desteğini alsa bile, Rusya'nın bu iki yapıdan biriyle direkt olarak savaştığını iddia etmek doğru olmaz. NATO ve AB üyesi ülkeler Ukrayna'ya büyük bir silah desteği sağlasa da, Rusya ile resmen savaşa girmemişlerdir. Bu sebeple, Rusya ile AB arasındaki ilişkiler bu kritere uygun gözükmemektedir. Ancak, Rusya'nın enerjisi bir kaldıraç gibi kullanması ve AB ile ilişkilerinin gerilmesi teoriye yeni açılımlar ve özellikler katma potansiyelini barındırmaktadır.

Uluslararası ilişkilerdeki geleneksel teoriler bu üç argümanı güçlü birer iddia olarak kabul etmemektedirler. Bu üç iddia küresel ekonomi ve ekoloji konularını ve ülkeler arasındaki ilişkileri açıklamak için kullanılabilir (Keohane ve Nye, 2012, s.21). Bu argümanlar, geleneksel Uluslararası İlişkiler teorik yaklaşımlarına yeni yönelim ve açılımlar getirmektedir.

Karşılıklı bağımlılık düşükse, devletlerin dış politikadaki davranışı gücü dengelemektir. Tek kutuplu düzen ve düşük karşılıklı bağımlılık altında, hegemon devlet göreceli olarak düşük bir maliyetle savaş başlatabilir. Çok kutuplu düzende, düşük karşılıklı bağımlılık ekonomik kayıp ve güvenlik sorunu açısından düşük fırsat maliyetleri sebebiyle büyük güçler arasındaki savaş ihtimâlini artırır. Çift kutuplu düzende, iki süper güç yüksek derecede güvenlik karşılıklı bağımlılığına sahipken düşük ekonomik karşılıklı bağımlılığa sahiptir. Böyle bir düzende süper güçler arasında doğrudan bir savaş pek olası değildir (He, 2008, s.496).

Zorlayıcı güç asimetrik kırılabilirliğe dayanır. Asimetri olmaksızın karşılıklı bağımlılık az bir güç avantajı yaratır. Ancak, eğer güçler arasında asimetri varsa karşılıklı bağımlılık stratejik rekabette kullanılacak silahlar ve imkânlar sunar. Bilgiye erişim örneklerinden biridir. İki taraflı bir ilişkide bilgiye erişim avantajı olan devlet, asimetrik üstünlüğe sahip olur. Günümüzdeki küreselleşmiş toplumlarda

bilgi kaynaklarına erişim çok önemlidir. ABD'nin üstünlüklerinden birisi bilgiye erişim avantajıdır (Nye, 2020, s.8). Görüldüğü üzere, asimetri taraflar arasındaki güç, imkân ve kabiliyet farklılıklarını artıran bir faktör olarak ele alınabilir.

5. AB ve Rusya'nın Birbirlerine Yönelik Enerji Politikaları

Bu bölümde AB ve Rusya'nın karşılıklı uyguladıkları enerji politikaları ifade edilecektir. Hem Rusya hem de AB karşılıklı ilişkilerinde avantaj elde etmek için çeşitli enerji stratejileri uygulamaktadırlar.

5.1. Rusya'nın AB'ye Yönelik Enerji Politikası

Rusya'nın AB'ye yönelik enerji politikasının üç hedefi vardır. Bunlar sırasıyla ekonomik hedef, jeopolitik hedef ve güvenlik hedefi olarak ifade edilebilir (Tkachenko, 2008, s.169; Tichý, 2019, s.22).

Devlet Başkanı Vladimir Putin için Rusya'nın enerji konusundaki jeopolitik önemini dış politikada avantaj elde etmek amacıyla kullanmak, enerji ticaretinden önemli boyutlarda gelir elde etmek ve enerji kaynaklarının güvenliğini sağlarken aynı zamanda enerji kaynaklarını Rusya'nın ulusal güvenliği için siyasal bir enstrüman olarak kullanmak, enerji alanında üç ana hedeftir. AB ile güçlü enerji ilişkileri kurmak bu stratejinin temelini oluşturmaktadır (Tkachenko, 2008, s.169; Tichý, 2019, s.22).

5.1.1. Ekonomik Hedef: Gazprom'un AB Enerji Pazarlarındaki Konumunu Güçlendirmek

Ekonomik açıdan Rusya'nın enerji politikasının amacı, AB enerji piyasalarındaki varlığını artırmaktır. Bu stratejinin merkezinde doğal gaz şirketi Gazprom bulunmaktadır. Doğal gazdan elde ettiği gelirinin yaklaşık %70'ini Avrupa pazarlarındaki satışlardan elde eden Gazprom'un ana gelir kaynağı AB üyesi ülke pazarlarına yaptığı ihracattır. 2018 yılında Gazprom'un Avrupa doğal gaz pazarındaki payı yüzde 36,7'ye yükselmiştir (Reuters, 2019). Aynı yılda, Rusya'nın gayrisafi yurt içi hasılasında Gazprom'un payı yüzde 4,6'dır (Gazprom, 2020). Gazprom ayrıca Rusya'nın döviz gelirinin önemli bir bölümünü karşılamaktadır. Bu nedenle Rusya, Gazprom'un AB enerji piyasalarına açılımını çeşitli şekillerde güçlendirmeye çalışmaktadır.

Gazprom ekonomik gücünü artırmak ve iş birliği imkânlarını geliştirmek için bazı stratejiler uygulamaktadır. Birinci stratejisi belirli pazarlara erişim güvenliğini sağlamaya yardımcı olan uzun vadeli sözleşmeler imzalayarak AB enerji pazarlarına açılmaktır. İkincisi, Gazprom ortak projeler ve girişimler kurarak AB enerji piyasalarına girmektedir. İş birliği karşılığında büyük şirketlere Rus stratejik projelerinde pay sunarak ortaklıklar kurmaktadır. Üçüncüsü, AB'deki gaz

piyasasının kademeli olarak liberalleştirilmesi, Gazprom'a gaz dağıtım sisteminde mülk yatırımı ve hisse satın alma fırsatı sunmaktadır (Tichý, 2019, ss.22-23).

Dördüncüsü, Gazprom ayrıca belirli ülkelerdeki Rus çıkarlarını desteklemek için gelecekte enerji ihracatının genişletilmesine olanak verebilecek ekonomik ve siyasi imkânlardan faydalanmaktadır. Günümüzde doğal gaz boru hatları ağı, mevcut iş birliği imkânları çerçevesinde karşılıklı bağımlılıkları artırdığı için tarafları iyi ilişkilerini sürdürmeye zorlamaktadır (Tichý, 2019, ss.22-23). Bu durum Gazprom için bir avantaja dönüşmektedir.

Avrupa pazarlarındaki etkisini artırmak için Gazprom'un yakın zamana kadar önemli hedeflerinden birisi de Güney Akım projesini inşa etmektir. Projenin güzergâhı Rusya'dan Karadeniz üzerinden Bulgaristan'a gidecekti, bir kol Yunanistan ve İtalya'ya, diğer kol Sırbistan, Romanya ve Macaristan'dan geçerek Avusturya'ya ulaşacaktı ve burada Batı Avrupa'ya giden gaz boru hatlarına bağlanacaktı. Güney Akım yılda 63 milyar metreküp kapasiteye sahip olacaktı (Proedrou, 2012, s.84). Ancak, Avrupa Komisyonu'nun talebi üzerine, Bulgar hükümeti, Ukrayna'ya ait olan Kırım'ın Mart 2014'te Rusya tarafından ilhakına tepki olarak boru hattına ilişkin hazırlık çalışmalarını askıya almıştır. Avrupa Komisyonu'nun baskısının ve Bulgaristan'ın Güney Akım müzakerelerine son verme kararının asıl nedeni, planlanan projenin AB mevzuatına uygun olmaması, daha doğrusu Üçüncü Enerji Paketi ile çelişiyor olmasıydı. Bu enerji paketi, doğal gaz tedarikçilerinin aynı zamanda doğal gaz boru hatlarının kontrolünü elinde tutmasını yasaklamıştır (Tichý, 2019, ss.22-24). Rusya proje iptal edilince Türkiye ile yaptığı anlaşmaya ağırlık vermiştir. 2020 yılında iki ülkenin ortaklığının sonucu olarak Türk Akımı doğal gaz boru hattı projesi açılmış ve işlevsel hâle gelmiştir.

5.1.2. Jeopolitik Hedef: Rusya'nın Transit Rotalarını Çeşitlendirmek

Rus hükümetinin 13 Kasım 2009 tarihinde kabul ettiği Enerji Stratejisi uyarınca, 2030 yılına kadar birbiriyle bağlantılı birkaç hedefe ulaşılması amaçlanmaktadır. Birincisi, Rusya AB enerji piyasalarına olan bağımlılığını azaltmayı planlamakta ve bu amaçla Rus enerji ihracatında Asya-Pasifik pazarlarının doğal gaz payını yüzde 20'ye ve petrol payını yüzde 25'e çıkarmak istemektedir (Government of the Russian Federation, 2010). Asya ülkeleriyle enerji ticaretini artırmak ve Avrupa pazarlarına olan bağımlılığını azaltmak isteyen Rusya, 2020 yılına kadar Doğu Sibirya-Pasifik Okyanusu (ESPO) boru hattının kapasitesini 80 milyon tona çıkarmayı planlamıştır (Kyiv Post, 2014). Projenin birinci safhası Aralık 2009'da tamamlanmıştır. İkinci safhası Aralık 2012'de bitirilmiştir (Overland ve Kubayeva, 2018, s.103).

Bu proje, Rus enerji endüstrisinde günümüzün en büyük projelerinden biri olarak kabul edilmektedir. İkincisi, Rusya, Ukrayna gibi transit ülkelere olan bağımlılığını da önemli ölçüde azaltmayı planlamaktadır. Baltık Denizi'nden geçmesi planlanan Kuzey Akım 2 projesi bu amacın bir ürünüdür. Üçüncüsü, Rusya, AB'nin enerji

güvenliğini artırma çabalarına yanıt vermeye ve Rusya'nın etrafından geçecek ve kendisinin önemli tedarikçi konumunu güvence altına alma konusundaki çıkarlarına aykırı olacak rekabetçi geçiş yollarının inşasını engellemeye çalışmaktadır. Bunun için Rusya'nın diğer ülkelerin Avrupa pazarına erişimini engellemesi stratejilerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu durum Türkmenistan, Kazakistan ve İran'a karşı geçerlidir (Tichý, 2019, ss.24-25).

5.1.3. Güvenlik Hedefi: Enerjinin Siyasal Bir Araç Olarak Kullanılması

Rus enerji politikasının güvenlik amacı, enerji kaynaklarının bir dış politika aracı olarak kullanılmasıdır. Bu iddia Rus enerji uzmanı Vladimir Milov (The Insider, 2021) tarafından dile getirilmiştir. Dış politika aracı olarak enerjiyi kullanmak için dört temel senaryo düşünülebilir. Birincisi, Rus gazını ve petrolünü satın alan ülkelerle ilgili olarak belirli siyasi hedeflere ulaşmak için enerji bağımlılığını kullanmaktır. İkincisi, çeşitli ülkelerde Rusya'nın çıkarlarını desteklemek için yeni boru hatları yoluyla enerji ihracatının gelecekteki genişlemeleri için potansiyel fırsatlar sunulmalıdır. Üçüncüsü, Rusya'nın, kendisinin enerji kaynaklarına bağımlı ülkelerden yatırımcıların ve enerji firmalarının petrol ve gaz çıkarma veya genişleme projelerinin yönetimine dâhil olmasını sağlamaktır. Bu ülkelerle ikili ilişkileri güçlendirmek amacıyla Rus enerji rezervlerinin artırılması gereklidir (Tichý, 2019, ss.25-26).

Dördüncüsü, başka ülkelerde petrol ve gaz ithalatını denetleyen kuruluşlar ve kendi topraklarında petrol ve gaz boru hattı ağlarını yöneten kilit enerji şirketleri üzerinde kontrol kurulması ekonomik ve politik hedeflere ulaşmak amacıyla gereklidir. Rusya'nın doğal kaynak ve emtia zenginliğini siyasi bir araç olarak kullanma isteğinin gerçek kanıtı Rusya ile Ukrayna arasında yaşanan, Avrupa'ya gaz veya petrol arzında kısa süreli kesintilerle sonuçlanan ve Avrupa'ya doğrudan bir tehdit oluşturan birtakım gaz ve petrol krizlerinde görülebilir. Haziran 2014 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya yaptığı gaz tedarikini kesmesi bu duruma önemli bir örnektir. Rusya AB'ye karşı doğal gaz tedarikini bir koz olarak kullanarak siyasal pazarlıklarda üstünlük elde etmek istemektedir (Tichý, 2019, ss.25-26).

5.2. AB'nin Enerji Güvenliğini Sağlamak İçin Uyguladığı Stratejiler

AB, enerji güvenliğini sağlamak ve Rus gazına olan bağımlılığını azaltmak için çeşitli stratejiler uygulamaktadır. İlk strateji, AB içindeki enerji piyasalarının liberalleştirilmesidir. AB gaz piyasalarının liberalleştirilmesi, 1998 ve 2003 gaz direktifleri ve Eylül 2009'da yürürlüğe giren AB gaz ve elektrik piyasalarını düzenleyen Üçüncü Enerji Paketi tarafından sağlanmıştır. AB içinde, bu yasalar dikey olarak bütünleşmiş ulusal enerji şirketlerinin dağılmasını ve bunların alt varlıklarının ayrışmasını sağlamaktadır. Ayrıştırma ile firmalar, enerji tedarik zincirinin üretim, rafine etme ve işleme, nakliye ve dağıtım gibi çeşitli bölümlerini tek başlarına mülkiyetleri altında dikey olarak entegre etmekten men edilmektedirler. Dikey entegrasyon yeni üreticilerin ve firmaların pazara girişine

engel oluşturduğu ve dolayısıyla rekabeti sınırladığı için tüketicilere zarar vermektedir. Ayrıştırma, hem üretimden dağıtım dikey olarak entegre olan Avrupalı gaz operatörlerini etkilemektedir hem de üretici ülkelerdeki Gazprom gibi şirketlerin Avrupa'daki alt sektörlere girmesini kısıtlamaktadır (Krickovic, 2015, ss.11-12).

Üçüncü Enerji Paketi, gaz üreticilerinin boru hatlarını işletmesini de yasaklamaktadır. Bu paket, AB üyesi ülkelere hem AB'ye gaz ihraç eden hem de boru hatlarının sahibi olan şirketlerle nasıl başa çıkılacağına dair üç seçenek sunmaktadır. İlk seçenek, enerji tedarikçisi şirketleri boru hatlarının yönetimini bağımsız bir şirkete devretmeye zorlar, ancak mülkiyeti ellerinde tutmalarına izin verir. İkinci seçenek kapsamında, enerji tedarikçileri mülkiyeti elinde tutabilir ancak yönetimi yan kuruluşlarıyla yapmak zorundadırlar. Bütün önemli kararlar ana şirketten bağımsız bir şekilde alınmalıdır. Üçüncü ve en sert seçenek, enerji tedarikçilerinin tüm doğal gaz ve elektrik ağlarını ve sistemlerini satmasını önermektedir (Krickovic, 2015, ss.11-12).

AB ayrıca Rusya ve diğer üretici ülkelere Avrupa Enerji Şartı'nı kabul etmeleri için baskı yapmıştır (Krickovic, 2015, s.12). Şartı imzalayan ülkeler, kendi enerji piyasalarını yabancı şirketlerin rekabetine açmayı ve enerji sektörlerinde yabancı mülkiyet üzerindeki kısıtlamaları kaldırmayı kabul etmektedir. Şart aynı zamanda transit özgürlüğü ilkesini de ortaya koymakta ve böylece tüm üreticilere boru hattı ağlarına erişimi garanti etmektedir (The Energy Charter Treaty, 2022). Bu son ilke, Rusya'nın enerji geçiş tekeli elinde tutan Transneft'i, kendi boru hattı sistemini Avrupa şirketlerinin erişimine açmaya zorlayacaktır. Bu şekilde AB, Türkmenistan ve Kazakistan gibi eski Sovyet topraklarındaki hidrokarbon kaynaklarına doğrudan erişim sağlayarak tedarik çeşitliliği sağlamayı amaçlamaktadır (Krickovic, 2015, s.12).

Avrupa'nın baskısına rağmen Rusya, boru hattı altyapısının kontrolünü yabancı şirketlere açmak istemediği için Avrupa Enerji Şartı'nı onaylamayı reddetmektedir. Avrupa için, enerji piyasalarının ve enerji geçişinin liberalleştirilmesi Rusya'nın kontrolündeki şirketlerin enerji kaynakları üzerindeki hâkimiyetini kırmaya yardımcı olmakta ve Rusya'nın, Avrupa'nın kendisine olan enerji bağımlılığını siyasal bir koz olarak kullanacağına ilişkin güvenlik endişelerini hafifletmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, Rusya hükümeti ve yetkililer, genel olarak Avrupa'nın enerji piyasasının liberalleştirilmesi yönündeki baskısından güvenlik endişesi duymakta ve bunun büyük ölçüde Avrupa'nın çıkarına hizmet ettiğini ve Rusya'nın istikrarlı fiyatlar ve pazarlara olan ihtiyacını görmezden geldiğini düşünmektedir. Rus yetkililer, Avrupa'nın Rusya'nın enerji kaynaklarını kontrol etmek istemesinin sebebinin Avrupa şirketlerinin çıkarları olmasından şüphelenmektedir. Bu siyasal ortamda Gazprom şirketinin AB pazarlarına hâkim olmasını istemektedirler (Butler, 2011, s.631). Avrupa devletlerinin

liberalleştirmeyi bir araç olarak kullandığını düşünmektedirler (Krickovic, 2015, s.12).

AB'nin uyguladığı ikinci strateji, Rus gazı ve petrolüne alternatifler geliştirmek için enerji arz kaynaklarını çeşitlendirmektir (Krickovic, 2015, s.13). Bu stratejinin bir parçası olarak AB, Rusya'nın kontrolündeki mevcut boru hattı sistemlerini baypas ederek Kafkasya ve Orta Asya'nın petrol ve gazını doğrudan Avrupa'ya taşıyacak bir güney enerji koridorunun geliştirilmesini teşvik etmeye çalışmıştır. Bu enerji geçiş projelerinin en başarılısı, Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan'dan petrolü Rusya topraklarından geçmeden Avrupa pazarlarına taşıyan Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru hattıdır. BTC boru hattından 2021 yılında 200 milyon varil petrol akmıştır (Çal, 2008, ss.90-91; Krickovic, 2015, s.13). 2000'li yılların ikinci yarısı boyunca AB, Avrupa'nın doğal gaz tedarikini çeşitlendirmek amacıyla Kafkaslar, Orta Asya ve Orta Doğu'daki doğal gaz kaynaklarına bağlantı sağlayacak yeni bir tedarik sistemini inşa etmek için Nabucco adlı büyük bir doğal gaz boru hattı projesinin geliştirilmesine çaba harcamıştır. Ancak proje, tedarik ve maliyet ile ilgili sorunlardan ötürü üstlenici firmalara ağır gelmiştir. Sonuç olarak, Nabucco ilk planlama aşamalarını geçmekte zorlanmış ve iptal edilmiştir (Finon, 2011, s.47).

Nabucco'ya alternatif olarak AB, güney gaz koridorunu açmaya yönelik bir proje olan Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP) projesine destek vermiştir. Bu projenin arkasındaki en büyük itici güç, Şah Denizi gaz sahasında TAP projesine izin verme konusunda nihai kararı veren Azerbaycan'ın devlet petrol şirketi Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) olmuştur. TAP, Türkiye-Yunanistan sınırında Şah Deniz'den ve Türkiye üzerinden gaz getiren Trans Anadolu Boru Hattı (TANAP) ile bağlantı kurması için planlanmıştır. Oradan gazı Yunanistan ve Arnavutluk üzerinden ve Adriyatik Denizi'nin altından İtalya'ya taşımakta ve buradan da Avrupa'nın geri kalanına götürmektedir. TAP, yol boyunca Yunanistan, Bulgaristan, Arnavutluk, Hırvatistan, Makedonya ve Karadağ'dan oluşan Balkan ülkelerine gaz tedarik etmektedir. Daha kısa mesafeler ve hazır gaz arzı nedeniyle TAP, Nabucco'dan çok daha ekonomik olarak uygulanabilir bir projedir. Ancak, aynı zamanda stratejik olarak çok daha az önemlidir ve Avrupa'nın Rus gazına bağımlılığı üzerinde çok daha küçük bir etkisi olmaktadır. Bu iki boru hattı projesinde farklı gaz hacimleri öngörülmüştür: TAP için yaklaşık olarak 10 milyar metreküp ve Nabucco içinse yaklaşık olarak 31 milyar metreküp (BBC, 2009). Ancak TAP, çok iyi çeşitlendirilmiş gaz arz kaynaklarına sahip olan İtalya'ya ve gaz arzı sağlayan Balkan ülkelerine doğal gaz getirmektedir. Nabucco ise gazı doğrudan Rus gazına çok daha bağımlı olan daha büyük Orta Avrupa pazarlarına taşıyabilirdi. Bu açıdan farklı bir öneme sahipti (Krickovic, 2015, ss.13-14).

5.3. Kuzey Akım 2 Boru Hattı Projesi: Rusya'ya Enerji Bağımlılığının Artması

Kuzey Akım 2, Rusya devletine ait olan enerji şirketi Gazprom ve beş Avrupalı şirket olan Uniper, Wintershall, OMV, Engie ve Shell tarafından planlanan ve

finanse edilen doğal gaz boru hattı projesidir. Boru hattı yılda 55 milyar metreküp gaz kapasitesine sahip olacaktır ve Baltık Denizi üzerinden Rusya'dan Almanya'ya uzanan bir açık deniz rotasını takip edecektir. Hâlihazırda mevcut olan ve 2011'de açılan Kuzey Akım 1 boru hattının paralel altyapısıyla birlikte, bu enerji koridoru yılda 110 milyar metreküp taşıyabilecek ve dolayısıyla Rusya'nın 2021 yılında görüldüğü gibi yaklaşık olarak 155 milyar metreküp olan Avrupa'ya gaz ihracatının büyük bir kısmını taşıyabilme kabiliyetine sahip olacaktır. Kuzey Akım 2 projesiyle AB'nin Rusya'ya olan enerji bağımlılığının artacağı Avrupa kamuoyunda genel görüş olarak öne çıkmıştır (Siddi, 2020, ss.548-549). Ancak, 22 Şubat günü Rusya Ukrayna'daki Luhansk ve Donetsk bölgelerinin bağımsızlıklarını tanıyınca Almanya, Kuzey Akım 2 projesini durdurmuştur (Chikhladze, 2022, s.14).

6. Ukrayna'nın İşgalinden Sonra Rusya'ya Karşı AB'nin Yeni Enerji Politikası

AB Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini büyük bir güvenlik sorunu olarak tanımlamıştır. Bu sebeple, güvenlik endişesinden ötürü yeni bir enerji politikası açıklamıştır. Bu politikanın temeli Rus enerji kaynaklarına olan bağımlılıktan kurtulmaktır. Böylece enerji güvenliği sağlanabilecektir. Bu makalede AB liderlerinin Avrupa kamuoyunu Rusya'ya bağımlılığı azaltacak yeni enerji stratejisi hakkında ikna etmek ve bu stratejinin haklı gerekçelerini ortaya koymak için üç katmanlı bir yaklaşım benimsediği argüman olarak öne sürülmektedir. Bu üç katmanlı yaklaşım sırasıyla ethos, pathos ve logos kavramlarıyla ifade edilmektedir. Söylem analizi için kullanılan bu yaklaşım Aristoteles'in ikna kuramına dayanmaktadır.

6.1. Aristoteles'in İkna Kuramı

Aristoteles *Retorik* başlıklı kitabında ikna kuramını açıklamaktadır. Bu kurama göre, bir konuşmacı dinleyenlerini ve insanları üç şekilde ikna edebilir. Birincisi, konuşmacının karakteri, konumu ve iyi niyet göstergesidir (Ethos). Dinleyenler yardımsever ve iyi niyetli insanların konuşmalarından etkilenmeye daha çok eğilimlidirler. İkincisi, konuşmacı dinleyenlerin duygularına hitap ederek onları ikna edebilir. Dinleyenlerin duygularını harekete geçirebilir (Pathos). İnsanların duyguları canlandırıldığı zaman, insanlarda konuşmacı ile duygusal bir bağ kurma ve söylemin içeriğiyle birlikte hedefini benimseme eğilimi artar. Üçüncüsü, konuşmacı dinleyenleri mantıksal açıklamalara ve gerçeklere dayanan cümleler kurarak ikna edebilir (Logos). Konuşmacı makul, mantıklı açıklamalar yaparsa ve neden-sonuç ilişkisine dayanan cümleler kurarak bir anlatı şeklini benimserse, dinleyicilerin ikna olma eğilimi yüksek olur (Aristoteles, 1995, s.38; Charland, 2003, ss.72-73). Bu kuram siyasetlerin söylem analizinde, dış politika uzmanlarının ve diplomatların politika stratejisi belirleme sürecinde tercih ettikleri söylemlerin analizinde kullanılabilir.

6.2. AB Liderlerinin Söylem Analizi: Güvenlik Sorunu Olarak Rusya'nın Ukrayna'yı İşgali

Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini kınayan ve bu işgale karşı eleştiriler yapan AB siyasetçilerine bakıldığında söylemlerin alt düzey yetkililer tarafından değil, üst düzey AB yetkilileri tarafından yapıldığı görülmektedir. Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel ve Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen AB'nin en üst düzey yetkilileri arasındadır. Aristoteles'in ikna kuramına göre birinci kıstas olan ethos için değerlendirme yapıldığında, bu liderlerin Avrupa ülkelerinin ve bir bütün olarak AB'nin güvenliğini sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu liderler sağduyulu, yardımsever ve demokrat kişiler olarak kendilerini lanse etmektedirler. Kişilikleri itibarıyla demokrat ve hukuk düzeninin temsilcileri olarak açıklamalar yapmaktadırlar. AB'nin en önemli ortakları arasında olan Birleşik Krallık'ın Başbakanı Boris Johnson tarafından benzer açıklamalar yapılması AB'nin ve liberal kapitalist dünyanın tek bir sesle işgale karşı durduğunu göstermektedir. Vladimir Putin liderliğindeki Rusya agresif bir güç olarak tanımlanırken, AB demokrat dünyanın temsilcisi konumunda bir pozisyonu sahiplenmiştir. Benzer şekilde, Hollanda Başbakanı Mark Rutte ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron sağduyulu, AB'nin ve Avrupalıların huzur ve güvenliğini düşünen iyi ve demokrat lider imajı çizmişlerdir. Bu liderler pathos ve logos kavramları altında değerlendirilebilecek duyguları harekete geçiren ve neden-sonuç ilişkileri kuran açıklamalar yapmışlardır.

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'yı işgali AB tarafından büyük bir güvenlik tehdidi olarak görülmüştür. İşgal başladıktan sonra aynı gün içinde Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel ve Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen yaptıkları basın açıklamasında Rusya'nın Ukrayna'daki saldırganlığını kınadıklarını, ortada haksız bir saldırı olduğunu ve Rusya'nın uluslararası hukuku ihlâl ederek Avrupa'nın güvenlik sistemini zayıflattığını söylemişlerdir (European Commission, 2022b). AB'nin en önemli müttefiklerinden olan Birleşik Krallık'ın o dönemdeki Başbakanı Boris Johnson, Vladimir Putin'in Avrupa haritasını kanla yeniden çizmeye çalıştığını ifade etmiştir (Express, 2022). AB liderleri saldırıyı haksız sıfatıyla nitelendirerek Avrupalıların duygularına hitap etmiştir. İnsanlarda acıma ve merhamet duygularını canlandırmaya çalışmışlardır. AB'nin en önemli ortakları arasında bulunan Birleşik Krallık'ın Başbakanı Boris Johnson Başkan Putin'in Avrupa'nın sınırlarını değiştireceğini vurgulayarak ve bunu kan akıtarak yapacağını ifade ederek insanların güvenliğe dair duygularını harekete geçirmeye çalışmıştır. Bu açıklamalara bakıldığında AB liderlerinin ve Birleşik Krallık Başbakanı'nın keskin açıklamalarla Avrupalıların duygularına hitap ettiğini göstermektedir.

AB ülkeleri Rusya'ya karşı çok ağır ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamışlardır. AB Rusya'nın Ukrayna'da uyguladığı dış politika sebebiyle 1200'den fazla bireye ve 100'den fazla kurum ve kuruluşa ağır yaptırımlar

uygulamaktadır. Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov başta olmak üzere birçok Rus yetkili ve ayrıca zengin oligarkın AB sınırları içindeki varlıkları dondurulmuştur. Ayrıca, AB hava sahası ve limanları Rus uçak ve gemilerine kapatılmıştır. Rus bankaları SWIFT sisteminden çıkarılmışlardır. Rus diplomatlar vizesiz AB sınırlarından geçememektedirler (European Council, 2022).

Yaptırım uygulanan isimler arasında Viktor Fedoroviç Yanukoviç ve Oleksandr Viktoroviç Yanukoviç gibi politikacı ve iş insanları bulunmaktadır. Rusya Devlet Duması üyeleri, Ulusal Güvenlik Konseyi üyeleri, Roman Abramoviç'in de içinde bulunduğu zengin oligarklar da yaptırıma bağlanmışlardır. Ayrıca, Rusya'ya lüks malların ve üst düzey teknolojik ekipmanın satışı yasaklanmıştır (European Council, 2022). Ayrıca, ABD ve AB Ukrayna'ya tam destek vermekte ve Ukrayna ordusuna askeri teçhizat desteği sağlamaktadır. Anti-tank roket atarları, piyadenin kullanabileceği ve omuzdan ateşlenebilen uçaksavar füzeleri ve uzun menzilli güdümlü anti-tank füzeleri göndermektedir (Le Monde, 2022).

Tehdit olarak tanımlanan Rusya'ya AB'nin enerji alanında bağımlı olması bir güvenlik sorunu olarak görülmektedir. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen bu konuda 8 Mart günü yaptığı açıklamasında AB'yi tehdit eden bir tedarikçiye güven olmayacağını, Rus enerji kaynaklarına olan bağımlılıktan kurtulmanın gerekli olduğunu ifade etmiştir (European Commission, 2022c). AB'nin Rus fosil yakıtlarına bağımlılığı temel bir kırılma noktasıdır. Bu açıklamayla Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen neden-sonuç ilişkisine dayanan bir açıklama yapmaktadır. AB Rusya'ya bir tedarikçi olarak güvenmemelidir. Bunun sebebi AB'nin politikasına rağmen, Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesidir. AB ile taban tabana zıt olan bu politikayla Rusya güven vermeyen bir ortak olarak değerlendirilmektedir.

AB yetkililerinin yaptığı söylemlere benzeyen açıklamaları Avrupa ülkelerinin başbakan ve devlet başkanları da yapmıştır. Hollanda Başbakanı Mark Rutte 9 Mart 2022 tarihinde Fransa'da Sciences Po Üniversitesi'nde yaptığı açıklamada, savaşın Avrupa'ya geri döndüğünü ifade etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan beri, Avrupa kıtasının en karanlık dönemlerinden birini yaşadığını ve Başkan Putin'in Avrupa'nın üzerine revizyonizmin gölgesini düşürdüğünü söylemiştir (Government of the Netherlands, 2022b). Hollanda Başbakanı Mark Rutte bu açıklamasıyla Avrupalıların duygularını harekete geçirmeye çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşı'na referans vererek Avrupa kıtasının en karanlık günlerini yaşadığına vurgu yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı tüm Avrupa için tam anlamıyla maddi bir yıkım olmanın ötesinde, duygusal bir yıkım olmuştur. İnsanlar eşlerini, çocuklarını ve sevdiklerini acı bir şekilde kaybetmişlerdir. Bu tarihsel hususa referans vererek, Hollanda Başbakanı Avrupalıların duygularına hitap etmiştir.

Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron (BFM, 2022) 10 Mart günü yapılan Versailles Zirvesi'nden önce Rusya'nın doğal gazı dış politikada bir silah olarak kullandığını ve bu durumun AB için gerçek anlamda bir kırılma noktası olduğunu ifade

etmiştir. Bu açıklamaya paralel olarak, Zirve'den sonra ortaya konan Versailles Deklarasyonu'nda enerji bağımlılığının azaltılmasına karar verilmiştir (French Presidency, 2022). Mişik (2022) AB'nin enerji güvenliğini sağlamanın gerekli olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, düşük karbonlu enerji kaynaklarının kullanımının AB politikasının temelini oluşturması gerektiğini söylemektedir (Mişik, 2022). Bu bağlamda Versailles Deklarasyonu önemli bir kilometre taşıdır. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron tarafından yapılan açıklamalara bakıldığında, neden-sonuç ilişkisine dayanan bir anlatı şeklinin benimsendiği görülmektedir. Cumhurbaşkanı Macron Rusya'nın doğal gazı dış politikada silah olarak kullandığını ifade etmiştir. Bu doğru bir açıklama olarak değerlendirilebilir. Macron'un bu açıklamayı yapması, Avrupa kamuoyunu doğru bir siyasi değerlendirme ve neden-sonuç ilişkisine dayanan bir açıklamayla ikna etmeye çalıştığını göstermektedir.

Tablo 1: Aristoteles'in İkna Kuramına Göre AB Liderlerinin Açıklamalarının Sınıflandırılması

Üç Kriter	Özellikler	AB Liderleri
Ethos	Sosyal pozisyon, karakter, iyi niyet, sağduyu, yardımsever	Konumları gereği sosyal pozisyonları güçlü olan AB liderleri sağduyulu, iyi niyetli ve demokratik dünyanın temsilcisi olan siyasetçiler olarak ortaya çıkmışlardır.
Pathos	Duygular	AB liderleri Avrupa'nın karanlık günler yaşadığını ifade ederek, savaşın Avrupa'ya geri geldiğini söylemişlerdir. Avrupa uluslarının İkinci Dünya Savaşı'nın tekrardan acı hatıralarıyla yüzleştiğini ima etmek istemişlerdir.
Logos	Neden-sonuç ilişkileri, gerçekler, öngörüler	AB liderleri Rusya'nın Ukrayna'yı işgal ederek güvenilmez bir ortak olduğunu gösterdiğini ve Başkan Vladimir Putin'in enerjiyi dış politikada bir silah olarak kullandığını söylemektedirler.

6.3. AB'nin Rusya'ya Karşı Yeni Enerji Politikası

AB Rusya'ya enerji alanındaki bağımlılığını azaltmaya ve mümkünse sıfırlamaya karar vermiştir. 8 Mart 2022 tarihinde yeni enerji stratejisinin ana hatları açıklanmıştır. Bu konuda Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'in aynı gün yaptığı basın açıklaması aşağıdaki gibidir:

“Rus petrolünden, kömüründen ve doğal gazından bağımsız olmalıyız. Bizi açıkça tehdit eden bir tedarikçiye güvenemeyiz. Artan enerji fiyatlarının etkisini hafifletmek, bir sonraki kış için doğal gaz tedarikimizi çeşitlendirmek ve temiz enerjiye geçişi hızlandırmak için şimdi harekete geçmeye ihtiyacımız var. Daha fazla enerji verimliliğiyle birlikte yenilenebilir enerjiye ve hidrojene ne kadar hızlı geçerse, o kadar hızlı bir şekilde bağımsız olacağız ve enerji sistemimizi mükemmelleştirebileceğiz (European Commission, 2022c).”

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı üzere, AB yetkilileri için Rusya'ya enerjide bağımlılık bir güvenlik sorunu yaratmaktadır (Demiryol, 2018, s.1448). Rusya Avrupa'yı tehdit eden bir ülke olarak algılanmaktadır. Ukrayna'daki savaş AB'nin enerji politikasını büyük ölçüde etkilemiştir. 8 Mart günü Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Frans Timmermans da benzer bir açıklama yaparak enerji konusunda kırılganlıklarla yüzleşip bağımsız olunması gerektiğini ifade etmiştir (European Commission, 2022c).

Bu yeni strateji üç sacayağından oluşmaktadır: enerjide tasarruf, tedarik kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve temiz enerjinin kullanımının yaygınlaştırılması. Yeni strateji AB'yi 2030 yılına kadar Rusya'dan bağımsızlaştırmayı hedeflemektedir. Yeni stratejinin uygulanması için koordinasyonu sağlamak amacıyla 7 Nisan 2022'de Avrupa Enerji Platformu kurulmuştur. Böylece, özellikle enerji konusunda ulusal seviye yerine, birlik seviyesinde dış politika kararlarının alımı sağlanacaktır. Bütüncül bir yaklaşım öngörülmektedir. Avrupa Komisyonu 18 Mayıs 2022 tarihinde '*AB'yi Yeniden Güçlendirmek: Rus Fosil Yakıtlarına Bağımlılığı Azaltmak ve Yeşil Dönüşümü Hızlandırmak için Bir Plan*' başlığını taşıyan yeni enerji stratejisini açıklamıştır (European Commission, 2022d).

Yeni stratejide uygulanacak birtakım dış politika kararları alınmıştır. Birincisi, ABD ve Kanada'dan alınacak sıvılaştırılmış doğal gazın artırılması hedeflenmektedir. Ayrıca, Norveç'ten daha fazla doğal gaz alımı planlanmaktadır. İkincisi, güney gaz koridorunda Azerbaycan ile iş birliğinin artırılması planlanmaktadır. Üçüncüsü, sıvılaştırılmış doğal gaz tedarikinin artırılması için Mısır ve İsrail ile anlaşmalar yapılması amaçlanmaktadır. Dördüncüsü, Cezayir ile yeniden enerji diyalogu kurmak ve sürdürmek alternatif yollardan birisi olarak görülmektedir. Bu durum Kuzey Afrika'nın Avrupa politikalarına güçlü bir şekilde entegre edilmesi anlamına gelmektedir. Beşincisi, Körfez ülkeleri içinde özellikle Katar ile diyalogun güçlendirilmesi ve yeni enerji alışverişi imkânlarının yaratılması amaçlanmaktadır. Altıncısı, Nijerya, Senegal ve Angola gibi Sahra Altı Afrika ülkelerinin ihracat potansiyellerinin keşfedilip artırılarak bundan faydalanılması planlanmaktadır (European Commission, 2022d). Tüm bu adımlar Rusya yerine, yeni tedarikçilerin arandığını güçlü bir şekilde göstermektedir.

Yeni enerji stratejisinin oluşturulmasının iki temel sebebi vardır: AB'nin Rus fosil yakıtlarına olan bağımlılığının bitirilmesi ve iklim kriziyle daha etkin mücadele edilmesi (European Commission, 2022e). 18 Mayıs 2022 tarihinde Avrupa Komisyonu yayınladığı basın açıklamasında açıkça ve net bir şekilde Rusya'nın AB'nin enerji alanında kendisine olan bağımlılığını ekonomik ve siyasi bir silah olarak kullandığını açıklamıştır. Bu açıklama AB liderlerinin Rusya'nın dış politikasında enerjinin bir silah olduğunu gördüklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, basın açıklamasında bu bağımlılığın AB'ye yaklaşık 100 milyar Euro değerinde yıllık bir maliyeti olduğu ifade edilmiştir. Bu plan çerçevesinde, güç üretiminde, sanayide ve hanelerde yenilenebilir enerjinin fosil yakıtların yerini alması

amaçlanmaktadır. Böylece AB içindeki yeşil dönüşümün Rusya'ya bağımlılığı azaltılması, iklim kriziyle daha etkin mücadele edilmesini sağlaması ve ekonomik kalkınmaya katkı vermesi beklenmektedir (European Commission, 2022e).

Akdeniz ve Kuzey Denizi'nde yeni ve büyük enerji koridorlarının oluşturulması hedeflenmektedir. Ayrıca, Ukrayna, Moldova ve Batı Balkanlar ile Doğu ülkeleri yeni enerji iş birliği imkânlarının yaratılması için desteklenecektir. Yenilenebilir enerji kaynakları konusunda özellikle güneşten faydalanma ön plana çıkmaktadır. AB, 2025 yılına kadar güneş fotovoltaik kapasitesini iki katına çıkarmayı hedeflemektedir. 2030 yılına kadar ise 600 gigawatt seviyesinde faydalanmayı planlamaktadır. Ayrıca, yeni yapılan binaların çatılarına güneş panellerinin yerleştirilmesi sağlanacaktır. Bu planın gerçekleşmesi için ek 210 milyar Euro yatırımın gerekli olduğu ifade edilmiş ve üye devletlerin Kurtarma Fonu'ndaki 225 milyar Euro değerindeki paradan faydalanabilecekleri açıklanmıştır (European Commission, 2022e).

6.4. Yeni Enerji Stratejisini Hayata Geçirmek İçin Somut Adımlar

15 Haziran'da AB, Mısır ve İsrail üçlü bir Mutabakat Zaptı imzalamışlardır. Avrupa'ya doğal gaz ihraç edilmesi konusunda anlaşmışlardır. Buna göre, İsrail, Mısır ve Doğu Akdeniz'deki diğer kaynaklardan doğal gaz Mısır'ın teknik altyapısından yararlanılarak Avrupa'ya taşınacaktır. 17 Haziran'da AB, ABD ve 11 ülke daha Küresel Metan Taahhüdü Enerji Rotasını ilan etmişlerdir. Buna göre, petrol ve doğal gaz sektörlerindeki metan emisyonlarının azaltılması için anlaşmışlardır. Böylece, hem iklimle etkin mücadele yapılacak hem de enerji güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunulacaktır. 23 Haziran'da AB Norveç ile kısa ve uzun vadede doğal gaz tedarikinin artırılması için iş birliğini geliştirme konusunda anlaşmıştır. 27 Haziran'da yeni gaz depolama kuralları kabul edilmiştir. Buna göre, bu yılın Kasım ayına kadar AB üyesi devletler depolama kapasitelerinin yüzde 80'ine kadarını dolduracaklardır. Böylece, AB'nin gelecek kış için sorun yaşamaması ve enerji güvenliğinin sağlanması için önlem alınmış olacaktır. 15 Temmuz'da AB, 'IPCEI Hy2Tech' başlıklı projesini açıklamıştır. Bu projeye endüstrideki karbon oranlarının azaltılması amaçlanmaktadır. 18 Temmuz'da AB, Azerbaycan ile Enerji Alanında Stratejik İş Birliği Mutabakat Zaptını imzalamıştır. Buna göre, AB ile Azerbaycan arasında temiz enerji ve enerji verimliliği alanında iş birliği yapılacaktır. Ayrıca, güney gaz koridorunun geliştirilerek 2027 yılına kadar AB'ye yılda 20 milyar metreküp doğal gaz taşınması hedeflenmektedir (European Commission, 2022d).

6.5. Doğal Gaz İçin Diğer Alternatifler

AB'nin Rusya'dan tamamen vazgeçmesi hâlinde yeni tedarikçilere ihtiyacı olacaktır. Doğal gaz için arz güvenliğinin sağlanması gereklidir çünkü yenilenebilir enerjiye dayalı bir düzenin kurulması ciddi zaman alacaktır. Tedarikçi ülkeler arasında Rusya çok önemli bir konumdadır çünkü BP'nin dünyadaki enerji

hakkında istatistiksel analiz için yayınladığı rapora göre, 2020 yılının sonunda Rusya'da kanıtlanmış toplam 37,4 trilyon metreküp doğal gaz rezervi vardır. Ülke bazında ele alınırsa, kanıtlanmış rezervler açısından en zengin ülke Rusya'dır. İkinci sırada 32,1 trilyon metreküp kanıtlanmış doğal gaz rezerviyle İran bulunmaktadır. Rusya'yla olduğu gibi İran ile de AB arasında çok güçlü dostane ilişkilerin olmadığı düşünüldüğünde, Rusya'nın AB'nin doğal gaz ihtiyacı için tedarikçi ülke olması oldukça sorunludur (BP, 2021).

Üçüncü sırada Katar bulunmaktadır. Katar'ın kanıtlanmış doğal gaz rezervleri 24,7 trilyon metreküptür. Körfez ülkeleri için de Katar AB ile yakın ilişkiler içinde olabilecek ve tedarikçi ülke rolünü üstlenebilecek bir ülkedir. Katar ve diğer Körfez ülkeleri demokratik olmayan ancak Batı ile iyi ilişkiler içinde olmaya çalışan hanedanların bulunduğu rejimlere sahiptir. Bu rejimlerin istikrarlı bir şekilde devam etmesi Katar'ı tedarikçi yapabilir. Dördüncü sırada 13,6 trilyon metreküp doğal gaz rezerviyle Türkmenistan bulunmaktadır (BP, 2021). Türkmenistan Rusya'nın yakın çevre doktrini içerisindeki bir ülkedir. Ancak istikrar açısından tedarikçi olabilecek potansiyeldedir. Bu ülkeler göz önüne alındığında Rusya dışındakiler için Türkiye önemli bir geçiş bölgesi olabilir. Azerbaycan da dâhil olmak üzere Kafkas ve Anadolu coğrafyasının yakın gelecekte AB için yeni geçiş projelerine ev sahipliği yapması muhtemeldir. Türkiye bu konuda önemli bir rol oynayabilir.

7. Sonuç

AB enerji alanında Rusya'ya asimetric bir şekilde bağımlıdır. Karşılıklı ticarete Rusya ihraç eden tarafken, AB ithal eden taraftır. Bu ilişkide AB'nin iki temel kaygısı vardır. Birincisi, Rusya'nın bu bağımlılığı siyasal bir koz olarak kullanıp Avrupa topraklarındaki siyasal gücünü artırmasıdır. İkincisi, Rusya 24 Şubat günü Ukrayna'yı işgal ettiğinde, Rus enerjisine bağımlı ülkelerin başında gelen Almanya dış politikada kararlı adım atmakta zorlanmıştır. Rusya ile ilişkilerin bozulmasının enerji ticaretini zayıflatacağı endişesi ortaya çıkmıştır. Devasa Alman sanayisi fosil yakıtlara büyük ölçüde bağımlıdır. Asimetric bağımlılık Rusya'ya enerjiyi siyasal bir koz olarak kullanma fırsatı vermektedir. Ukrayna'nın işgali Rusya ile AB arasındaki ilişkileri sıfır noktasına getirmiştir. AB çok ağır yaptırımlar uygulama kararı almıştır. En radikal değişikliği de enerji alanında yapmıştır. Enerjide Rusya'ya bağımlılığı ortadan kaldıracak yeni bir strateji açıklamıştır. Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline AB'nin enerji alanında verdiği cevap, yenilenebilir enerji kaynaklarının daha çok kullanılması ve Azerbaycan gibi yeni tedarikçilerin çeşitliliğini artırarak Rus enerjisine olan bağımlılığı azaltmak şeklinde olmuştur. Yeni enerji stratejisi aynı zamanda iklim kriziyle daha etkin bir şekilde mücadele etmeyi amaçlamaktadır. AB enerji tedarik sürecini güvenlikleştirmiş ve Rusya'ya olan bağımlılığı azaltmayı kısa vadedeki en önemli hedefi olarak belirlemiştir. Bu yaklaşımın temel sebebi Rusya'nın agresif dış politikasında aranmalıdır.

Yeni enerji stratejisini Avrupa kamuoyuna anlatan AB liderleri bu süreçte üç aşamalı bir yöntem belirlemişlerdir. Bu yöntem Aristoteles'in İkna Kuramı'na dayanmaktadır. Ethos olarak ifade edilen birinci aşamada, AB liderleri dinleyicilerini etkilemek için konumlarını kullanmışlardır. AB liderleri sosyal pozisyonlarını ve siyasi konumlarını kullanarak demokrasi ile insan hakları gibi değerlerin temsilcisi olarak ön plana çıkmış, Avrupa değerlerinin savunulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Böylece, karakteristik özelliklere dayanan ve Avrupa değerleri üzerine inşa edilen bir söylem içeriğini benimsemişlerdir. Pathos olarak ifade edilen ikinci aşamada, AB liderleri Avrupa kamuoyunun duygularına hitap etmişlerdir. Avrupa kıtasında yeniden şiddetli bir savaşın acı hatıralarının canlanacağına vurgu yapmışlardır. Böylece, Avrupa halkları arasında bir dayanışmayı tetikleyerek duygusal birliktelik sağlamaya çalışmışlardır. Logos olarak ifade edilebilecek üçüncü aşamada, AB liderleri rasyonel temellere dayanan mantıklı neden-sonuç ilişkileri kurarak Avrupa kamuoyunu Başkan Putin'in AB için bir tehdit olduğuna dair ikna etmeye çalışmışlardır.

Bu makalede ulaşılan ana sonuç Ukrayna-Rusya Savaşı'nın AB'nin enerji politikası üzerinde derin bir etkisi olduğudur. Bu etki enerji politikasında geleceğe dönük değişiklikler yapılmasını tetiklemiştir. AB'nin Rusya'ya olan enerji bağımlılığından kurtulmak istemesinin temel sebebi Dr. Casier (2011, s.536) tarafından ifade edilen Rusya'nın güvenlik tehdidine dönüşme durumuna karşı bir önlem alma çabası olarak değerlendirilebilir. Yenilenebilir enerjiyle AB ülkelerinin Rus enerjisine olan bağımlılığından kurtulacağı değerlendirilmektedir.

Gelecek çalışmalarda Rusya'nın Türkiye gibi Avrupa'nın diğer ülkeleriyle ne tür enerji ilişkileri içinde olduğu ve hangi politikaların bu enerji ilişkilerini belirlediği araştırılabilir. Rusya'dan bağımsız olmak için AB ülkelerinin ne tür sanayi politikaları geliştirmesi gerektiği ifade edilebilir. Alternatif tedarikçilerin analiz edildiği bir akademik araştırma yapılabilir.

Kaynakça

- Aguinis, H., Cope, A. ve Martin, U. M. (2022). On the Parable of the Management Scholars and the Russia-Ukraine War. *British Journal of Management*, 33, 1668-1672.
- Alkan, M. N. (2015). Avrupa Birliği Enerji Güvenliği ve Ukrayna Meselesi. *Karadeniz Araştırmaları*, 44, 215-227.
- Aristoteles, (1995). *Retorik*, trans. Mehmet H. Doğan, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Aydın-Düzgüt, S., Balta, E. ve O'Donohue, A. (2020). *Turkey, Russia, and the West: Reassessing Persistent Volatility, Asymmetric Interdependence, and the Syria Conflict*. Istanbul Policy Center.

- Bayou, C. (2007). Un Nouvel Aplomb sur la Scène Internationale ? L'Europe et la Diplomatie énergétique du Pouvoir Russe. *Revue internationale et stratégique*, 68, 175-186.
- BBC, (2009). Nabucco'da yeni dönem.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2009/07/090717_nabucco_pipeline
(Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2022).
- BBC, (2022). Nord Stream 1: How Russia is cutting gas supplies to Europe. Erişim adresi <https://www.bbc.com/news/world-europe-60131520>
- BFM, (2022). Gaz russe: Emmanuel Macron prévient, "nous devons nous préparer à tous les scénarios".
https://www.bfmtv.com/economie/entreprises/energie/gaz-russe-emmanuel-macron-previent-nous-devons-nous-preparer-a-tous-les-scenarios_AV-202203100514.html
- Bienvenu, J. (2019). ‘‘Constructivisme, Culture Stratégique et Russie: Analyse de l’Annexion de la Crimée de 2014’’, (Université du Québec, Science Politique).
- BP, (2021). *Statistical Review of World Energy*. 70th edition.
- Butler, E. (2011). The Geopolitics of Merger and Acquisition in the Central European Energy Market. *Geopolitics*, 16: 626–654.
- Can, H. C. ‘‘Avrupa Birliği ve Rusya arasında doğal gaz temelli karşılıklı bağımlılık ilişkisi: sıkı bağlardan çözülmeye’’, (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2022).
- Carr, E. H. (1946). *The Twenty Years’ Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. London: The Macmillan Press.
- Casier, T. (2011). The Rise of Energy to the Top of the EU-Russia Agenda: From Interdependence to Dependence? *Geopolitics*, 16: 536–552.
- Charland, M. (2003). Le langage politique. *La Communication Politique: état des savoirs, enjeux et perspectives*, Anne-Marie Gingras (ed.), 67-91. Canada: Presses de l’Université du Québec.
- Chikhladze, D. (2022). ‘‘The Geopolitics of Energy in Russia-Germany Relations: A Neorealist Interpretation’’. (Norwegian University of Science and Technology, European Studies, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

- Çal, S. (2008). Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Projesi Kapsamındaki Anlaşmaların Hukuki Yönden Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (04), 89-134.
- Demiryol, T. (2018). Türkiye-Rusya İlişkilerinde Enerjinin Rolü: Asimetrik Karşılıklı Bağımlılık ve Sınırları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17 (4), 1438-1455.
- Dinçer, M. (2022). The Approach of Finland to Russian Occupation of Ukraine: Securitisation of the Putin Regime. *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi*, 6 (2), 397-424.
- DW, Gazprom cuts supplies to Poland, Bulgaria, <https://www.dw.com/en/russias-gazprom-halts-gas-supplies-to-poland-bulgaria/a-61602038> (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023).
- Euronews, (2022). Von der Leyen condemns 'barbaric' invasion of Ukraine, vows to cripple Russia's economy Access to the comments. Erişim adresi <https://www.euronews.com/my-europe/2022/02/24/von-der-leyen-condemns-barbaric-invasion-of-ukraine-vows-to-cripple-russia-s-economy>
- European Commission, (2022a). Press statement by President von der Leyen on the Commission's proposals regarding REPowerEU, defence investment gaps and the relief and reconstruction of Ukraine. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_3164 (Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2022).
- European Commission, (2022b). Press Statement of President Charles Michel of the European Council and President Ursula von der Leyen of the European Commission on Russia's unprecedented and unprovoked military aggression of Ukraine. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_1321 (Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2022).
- European Commission, (2022c). REPowerEU: Joint European action for more affordable, secure and sustainable energy. European Commission - Press release, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_22_1511/IP_22_1511_EN.pdf (Erişim Tarihi: 10 Mart 2022).
- European Commission, (2022d). REPowerEU: affordable, secure and sustainable energy for Europe. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en (Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2022).

European Commission, (2022e). REPowerEU: A plan to rapidly reduce dependence on Russian fossil fuels and fast forward the green transition. Brussels, 18 May 2022.

European Council, (2022). EU restrictive measures against Russia over Ukraine (since 2014).
<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/> (Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2022).

European Council of the European Union, (2022). Press statement of President Charles Michel of the European Council and President Ursula von der Leyen of the European Commission on Russia's unprecedented and unprovoked military aggression of Ukraine.
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/24/press-statement-of-president-charles-michel-of-the-european-council-and-president-ursula-von-der-leyen-of-the-european-commission-on-russia-s-unprecedented-and-unprovoked-military-aggression-of-ukraine/> (Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2022).

European Union, (2022). EU trade relations with Russia.
https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en (Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2022).

Eurostat,https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy_trade/entrade.html?lang=en&lang=en&lang=en (Erişim Tarihi: 2 Ağustos 2022).

Eurostat, (2021a). Where does our energy come from?
<https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2a.html> (Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2022).

Eurostat, (2021b). From where do we import energy?
<https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html> (Erişim Tarihi: 2 Ağustos 2022).

Eurostat, (2022a). Energy represented 62% of EU imports from Russia.
<https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220307-1> (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2022).

Eurostat, (2022b). Russia-EU-international trade in goods statistics.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Russia-EU_%E2%80%93international_trade_in_goods_statistics&stable=1#EU-Russia_most_traded_goods (Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2022).

- Express, (2022). Ukraine War: Redrawing map of Europe in blood. Erişim adresi <https://www.express.co.uk/news/politics/1571642/Ukraine-Russia-invasion-war-boris-johnson-vladimir-putin-nato-latest>
- Finon, D. (2011). The EU foreign gas policy of transit corridors: autopsy of the stillborn Nabucco project. *OPEC Energy Review*, 35 (1), 47-69.
- Fontanel, J. (2022). Les conséquences économiques et sociales des sanctions internationales contre guerre de la Russie en Ukraine. *Paix et sécurité européenne et internationale*, 18, 1-24.
- French Presidency, (2022). The Versailles Declaration, 10 and 11 March 2022. <https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/en/news/the-versailles-declaration-10-and-11-march-2022/>
- Gazprom, (2020). Contribution to Russia's Economy. <https://sustainability.gazpromreport.ru/en/2020/3-about-the-gazprom-group/35-contribution-to-russias-economy/> (Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2022).
- Gov UK, (2022). Prime Minister's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine: 24 February 2022. Erişim adresi <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-ministers-address-to-the-nation-on-the-russian-invasion-of-ukraine-24-february-2022>
- Government of the Netherlands, (2022a). Reducing dependence on Russia. Erişim adresi <https://www.government.nl/topics/gas/reducing-dependence-on-russia>
- Government of the Netherlands, (2022b). Speech by Prime Minister Mark Rutte at the university Sciences Po in Paris about the current developments in Ukraine. Erişim adresi <https://www.government.nl/documents/speeches/2022/03/09/speech-by-prime-minister-mark-rutte-at-university-sciences-po-paris>
- Government of the Russian Federation, (2010). Energy Strategy of Russia. Moscow: Ministry of Energy of the Russian Federation. Erişim adresi [http://www.energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_\(Eng\).pdf](http://www.energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_(Eng).pdf)
- Güneş, M. ve Arslan, T. (2018). Enerji Bağımlılığında Avrupa Birliği, Rusya, Türkiye Üçgeni ve Doğu Akdeniz Alanı. *International Journal of Humanities and Education*, 4 (7), 32-60.
- Gürkaynak, M. ve Yalçın, S. (2009). Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası İlişkiler*, 6 (23), 73-92.

- Halser, C. ve Paraschiv, F. (2022). Pathways to Overcoming Natural Gas Dependency on Russia—The German Case. *Energies*, 15, 1-24.
- Harsem, Ø. ve Claes, D. H. (2013). The interdependence of European–Russian energy relations. *Energy Policy*, 59, 784-791.
- He, K. (2008). Institutional Balancing and International Relations Theory: Economic Interdependence and Balance of Power Strategies in Southeast Asia. *European Journal of International Relations*, 14 (3), 489–518.
- Herz, J. H. (2003). The Security Dilemma in International Relations: Background and Present Problems. *International Relations*, 17 (4), 411-416.
- Holsti, K. J. (1978). A new international politics? Diplomacy in complex interdependence. *International Organization*, 32 (2), 513-530.
- Hussain, I., Hussain, I. ve Qambari, I. H. (2020). History of Pakistan–China Relations: The Complex Interdependence Theory. *The Chinese Historical Review*, 27 (2), 146–164.
- International Energy Agency, Which countries are most reliant on Russian energy, <https://www.iea.org/reports/national-reliance-on-russian-fossil-fuel-imports/which-countries-are-most-reliant-on-russian-energy> (Erişim Tarihi: 5 Mart 2022).
- Kakışım, C. (2019). Karşılıklı Bağımlılık Kapsamında Türkiye-Rusya Enerji İlişkilerinin Analizi. *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7 (1), 67-89.
- Kaveshnikov, N. (2010). The issue of energy security in relations between Russia and the European Union. *European Security*, 19 (4), 585-605.
- Keohane, R. O. ve Nye, J. S. (1973). Power and interdependence. *Survival: Global Politics and Strategy*, 15 (4), 158-165.
- Keohane, R. O. ve Nye, J. S. (1987). Power and Interdependence Revisited. *International Organization*, 41 (4), 725-753.
- Keohane, R. O. ve Nye, J. S. (2012). *Power and Interdependence*. Illinois: Longman.
- Khusainov, E. (2014). *Avrupa Birliği ve Rusya Federasyonu Güvenlik İlişkileri*. (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

- Krickovic, A. (2015). When Interdependence Produces Conflict: EU–Russia Energy Relations as a Security Dilemma. *Contemporary Security Policy*, 36 (1), 3-26.
- Kuzemko, C. (2014). Ideas, power and change: explaining EU –Russia energy relations. *Journal of European Public Policy*, 21 (1), 58-75.
- Kyiv Post, (2014). Reuters: Energy minister says Russia to expand ESPO to 80 million tons by 2020. <https://www.kyivpost.com/article/content/eastern-europe/reuters-energy-minister-says-russia-to-expand-espo-to-80-million-tons-by-2020-342672.html> (Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2022).
- Le Monde, (2022). Aide militaire à l’Ukraine : l’effort contrasté des Occidentaux. https://www.lemonde.fr/international/article/2022/06/02/aide-militaire-a-l-ukraine-l-effort-contraste-des-occidentaux_6128585_3210.html (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2023).
- Milov, V. (2021). Two ends of a pipe. Vladimir Milov on why Gazprom's blackmail may cost Russia dearly. *The Insider*, 4 November, <https://theins.ru/en/opinion/vladimir-milov/246186> (Erişim Tarihi: 4 Ağustos 2022).
- Mišík, M. (2022). The EU needs to improve its external energy security. 165. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2022.112930>
- Nye, J. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Nye, J. (2008). Public Diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 94-109.
- Nye, J. (2020). Power and Interdependence with China. *The Washington Quarterly*, 43 (1), 7-21.
- Nye, J. (2021). Soft power: the evolution of a concept. *Journal of Political Power*, 14 (1), 196-208.
- Oatley, T. (2019). Toward a political economy of complex interdependence. *European Journal of International Relations*, 25 (4), 957-978.
- Overland, I. ve Kubayeva, G. (2018). Did China Bankroll Russia’s Annexation of Crimea? The Role of Sino-Russian Energy Relations, (ss.95-118) içinde, Helge Blakkisrud ve Elana Wilson Rowe (Ed.), *Russia’s Turn to the East*, Palgrave Macmillan.

- Öniş, Z. ve Yılmaz, Ş. (2016). Turkey and Russia in a shifting global order: cooperation, conflict and asymmetric interdependence in a turbulent region. *Third World Quarterly*, 37 (1), 71-95.
- Poyraz, E. ve Dinçer, M. (2016). Küreselleşen Dünyada Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. *Intermedia International E-journal*, 3 (4), 30-48.
- Proedrou, F. (2012). *EU Energy Security in the Gas Sector: Evolving Dynamics, Policy Dilemmas and Prospects*. Farnham: Ashgate.
- Pulat, A. (2017). Karşılıklı Bağımlılık Teorisi Açısından Türkiye-İran Ekonomik İlişkileri: 2002-2014. *İran Çalışmaları Dergisi*, 1 (2), 93-114.
- Rahr, A. (2007). Germany and Russia: A Special Relationship. *The Washington Quarterly*, 30 (2), 137-145.
- REPowerEU Actions, (2022). European Commission,
file:///C:/Users/melih/Downloads/FS_RePower_EU_Actions_EN.pdf.pdf
- Reuters, (2019). Record Russian gas sales to Europe help Gazprom profits double. <https://www.reuters.com/article/us-gazprom-results-idUSKCN1S51DU> (Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2022).
- Semercioğlu, H. (2016). Ukrayna krizi bağlamında AB-Rusya ilişkilerinin ekonomi politikası. *EUL Journal of Social Sciences*, VII (II): 188-202.
- Siddi, M. (2020). Theorising conflict and cooperation in EU-Russia energy relations: ideas, identities and material factors in the Nord Stream 2 debate. *East European Politics*, 36 (4), 544-563.
- Simionov, L. M. ve Pascariu, G. C. (2017). The EU and Russia Shifting Away from the Economic Logic of Interdependence – an Explanation through the Complex Interdependence Theory. *European Integration Studies*, 11, 120-137.
- Statistisches Bundesamt, (2022). Facts on trade with Russia, https://www.destatis.de/EN/Press/2022/02/PE22_N010_51.html (Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2022).
- The Energy Charter Treaty, (2022). https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/international-organisations-and-initiatives/energy-charter_en (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2023).
- Tichý, L. (2019). *EU-Russia Energy Relations: A Discursive Approach*. Switzerland: Springer.

- Tkachenko, S. L. (2008). Actors in Russia's Energy Policy towards the EU, (163-192) içinde, Pami Aalto (Ed.), *The EU-Russian Energy Dialogue*, 1st Edition, Routledge.
- Ultan, M. Ö. ve Saygın, D. (2022). Avrupa Birliği-Rusya Enerji İlişkilerinde Azerbaycan Alternatifi. *Bilig*, 101, 87-114.
- U.S. Energy Information Administration, (2022). What countries are the top producers and consumers of oil? Erişim Adresi: <https://www.eia.gov/tools/faqs/faq.php?id=709&t=6>
- Wilson III, E. J. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 110-124.
- WTO, (2022). Russian Federation. Erişim Adresi: https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_russie_e.htm
- Yıldız, U. B. (2014). Avrupa Birliği–Rusya Karşılıklı Bağımlılığında Kuzey Boyutu Çevre Ortaklığı'nın Rolü. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 13 (2), 153-183.

Etik Beyanı: Yazarlar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan etmektedir. Bilimsel etik konuları ile ilgili aksi bir durumun tespiti halinde tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına ait olup, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır.

Analysis of European Union-Russia Energy Relations in the Framework of Asymmetrical Interdependence: The Impact of Ukraine – Russia War on the EU Energy Policy

Extended Abstract

1. Introduction

The aim of this article is to explain the impact of the war on the EU-Russia energy relations, to analyse the energy relations between the European Union and Russia within the framework of asymmetrical interdependence and to express that the war, which started with Russia's occupation of Ukraine on February 24, 2022, is perceived as a major security threat by the EU. The reason for choosing this topic is that there are new developments in European politics after Russian occupation of Ukraine. The first is Russia's attempt to change the geopolitical balance in its favour. Second, after the occupation, relations between the European Union and the Russian Federation weakened. The third of the new developments in Europe is the heavy sanctions imposed on Russia by the EU member states. In the light of these political processes, the energy relations between the EU and Russian Federation should be analysed.

2. Method

In this article, the theory of asymmetrical interdependence is used. This article states that the European Union is dependent on the Russian Federation in the field of energy. Eurostat data are used to demonstrate this dependency. It is stated that the war in Ukraine negatively affected the relations between Russia and the EU. European Union leaders define Russia as a serious security threat. In this political environment, it is thought that dependence on Russian fossil fuels would be a security problem, so they determined a new energy strategy. Until 2030, the EU aims to achieve energy independence from Russia. Methodologically, a study is conducted based on Eurostat data and a generalisation is made on EU-Russia relations by going from specific information to general picture. There are three research questions: What is the relationship between the EU and Russia in the field of energy within the framework of asymmetrical interdependence, and which side has the export advantage in the mutual relationship? How did Russia's occupation of Ukraine, which started on February 24, 2022, affect the energy relations between Russia and the European Union? How has the EU's new energy policy been shaped since Russian occupation of Ukraine?

3. Results and Discussion

In the academic literature, it is explained that the European Union is dependent on Russia in the field of energy (Harsem and Claes, 2013, pp.785-786; Krickovic, 2015, p.3; Halser and Paraschiv, 2022, p.1). In 2020, the EU produced approximately 42 percent of its own energy. On the other hand, it imported 58 percent. In the same year, it is seen that the European Union needs and uses five different types of energy. The energy sources, which are used, consist of petroleum products, natural gas, renewable energy, nuclear energy and solid fossil fuels (Eurostat, 2021a). Russia's share in the EU's oil imports in 2020 is 29 per cent. In the same year, 43 per cent of the EU's total natural gas imports came from Russia (Eurostat, 2021b). Caroline Kuzemko (2014, p.66) states that the EU is trying to create various energy routes to reduce this dependency. In particular, the author says that the Nabucco line is an EU-supported project to bypass Russia, although it could not be implemented (Kuzemko, 2014, p.66). Özlem Ultan and Didem Saygın (2022, pp.108-109) state that the EU is trying to diversify its energy supply sources. They explain that for the realisation of this aim, together with Azerbaijan's importance as the producing country, the effectiveness of Turkey as a transit country has increased, and Caspian countries other than Azerbaijan should be included in the

TANAP project and resources should be diversified (Ulltan and Saygın, 2022, pp.108-109). In this article, the new energy policy of the EU is analysed within the framework of asymmetrical interdependence in light of current developments in order to contribute to the existing literature. The importance of the article is to reveal that the EU has produced a new energy policy due to security concerns and wants to get rid of its dependence on Russia.

4. Conclusion

The European Union is asymmetrically dependent on Russia in the field of energy. In mutual trade, Russia is the exporting party, while the EU is the importing party. The EU has two main concerns in this relationship. The first is that Russia used this dependency as a political advantage and increased its political power in the European lands. The second is the weakness of the EU's degree of response in disputes with Russia because of this dependency. When Russia occupied Ukraine on February 24, Germany, one of the countries dependent on Russian energy, had difficulty in taking decisive steps in foreign policy. Concerns arose that the deterioration of relations with Russia would weaken energy trade. The massive German industry is heavily dependent on fossil fuels. Asymmetrical dependency gives Russia the opportunity to use energy as a political trump card. The occupation of Ukraine brought the relations between Russia and the EU to zero. The EU has decided to impose very heavy sanctions. It made the most radical change in the field of energy. The EU countries announced a new strategy that will eliminate dependence on Russia for energy. The EU's response to Russia's occupation of Ukraine is to reduce dependency on Russian energy by increasing the use of renewable energy sources and by increasing the diversity of new suppliers such as Azerbaijan. The new energy strategy also aims to tackle the climate crisis more effectively. The European Union has securitised the energy supply process and determined the policy of reducing dependency on Russia as its most important short-term goal.